Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını
Müdafiə Liqası

Açıq Jəmiyyət İnstitutu-Yardım Fondu
İnsan Hüquqları və İdarəetmə
Üzrə Qrant Proqramı (Budapeşt)

SƏRBƏST TOPLAŞMA AZADLIĞI

√ ***Toplanmı məşkilamçıları***

√ ***Toplanmı işmirakçıları***

√ ***Toplanmını müşahidə edənlər***

Üçün vəsaim

BAKI-2007

Sahib Məmmədov

Bu vəsaiт Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası tərəfindən Açıq Jəmiyyət İnsтituтu İnsan Hüquqları və İdarəetmə Qranт Proqramının (Budapeşт) maliyyələşdirdiyi «***Azərbayjan Respublikasında sərbəsm moplaşma azadlığının məmin olunmasının vəziyyəminin monimorinqi***» adlı layihə çərçivəsində hazırlanaraq nəşr olunmuşdur.
Vəmәndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası
Ünvan: Bakı AZ1014, Rəsul Rza 87\9
Tel: (994 12) 495 85 54; (994 50) 314 49 15
E-mail: clrpl@bakinter.net; smamedov@rambler.ru
www.clrpl.org

© VƏHML
© AJİ-YF

MÜNDƏRİJAT

GİRİŞ

KÜTLƏVİ TƏDBİRİN TƏŞKİLİ

TOPLANTILARIN MÜŞAHİDƏSİ

MÜVAFİQ QANUNVERİJİLİK AKTLARINDAN ÇIXARIŞLAR

AVROPA MƏHKƏMƏSİNİN QƏRARLARINDAN ÇIXARIŞLAR

SƏNƏD NÜMUNƏLƏRİ

GİRİŞ

Dinj toplaşma azadlığı hüququ əsas beynəlxalq səndlərdə əks olunmaqla insan hüquqları və azadlıqları içərisində mühüm əhəmiyyət kəsb edir.
Azərbayjan Respublikası 1992-ji ildə Mülki və Siyasi Hüquqlara dair Beynəlxalq Pakta qoşulmaqla ölkədə hər kəsin dinj toplaşma azadlığı hüququna dair beynəlxalq öhdəlik götürmüşdür.
Azərbayjan Respublikası Konstitusiyasının 49-ju maddəsi hər kəsin başqaları ilə birgə toplaşma azadlığı hüququnu özündə təsbit edir. Konstitusiyanın maddəsinə görə dinj yığınjaqların, mitinqlərin, nümayişlərin və s. kütləvi tədbirlərin keçirilməsi üçün hakimiyyət orqanlarından ijazə tələb olunmur. Konstitusiyaya görə təşkilatçılar müvafiq hakimiyyət orqanını qanunverijilikdə nəzərdə tutulmuş müddət ərzində xəbərdar etməlidirlər.
Konstitusiyanın qəbul olunmasından bir neçə il sonra 1998-ji il tarixində ***«Sərbəsm moplaşma azadlığı haqqında Azərbayjan Respublikası Qanunu»*** da qəbul olunmuşdur.
Nəhayət Azərbayjan Respublikası İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqların Müdafiəsinə dair Avropa Konvensiyasını ratifikasiya etməklə öz üzərinə ölkədə dinj toplaşma azadlığı hüququnun təmin olunması üçün daha jiddi mexanizmlərə malik olan öhdəlik götürmüşdür.
Zəruri hüquqi bazanın mövjudluğu fonunda ölkədə insanların sərbəst surətdə toplaşaraq iradələrini ifadə etmək hüququ ən jiddi şəkildə pozulan hüquqlardandır. Beynəlxalq qurumlar və ölkə ijtimaiyyəti Azərbayjanda bu mühüm və fundamental azadlığın təmin olunması istiqamətində səylərini artırmaqdadırlar.
Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası tərəfindən sərbəst toplaşma azadlığının təmin olunma vəziyyəti ilə bağlı həyata keçirdiyi monitorinq nəticəsində hazırlanan tövsiyyələr içərisində maarifləndirmə fəaliyyətlərinin həyata keçirilməsi ilə bağlı tövsiyyələr də yer almışdır. Bu tövsiyyələrdən biri də aşağıdakı olmuşdur.
«Toplanmı məşkilamçıları, o jümlədən siyasi parmiya və ijmimai məşkilamların nümayəndələri üçün moplanmı azadlığı, onun həyama keçirilməsi, şikayəm prosedurları və s. məsələlərlə bağlı maarifləndirilməlidirlər. Maarifləndiriji mədbirlər mreninqlər və xüsusi ədəbiyyamın hazırlanması və yayılması yolu ilə həyama keçirilməlidir».
Təqdim olunan bu vəsait həyata keçirilmiş monitorinqin nəticələri ilə bağlı hazırlanmış bu tövsiyyənin yerinə yetirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlərdəndir.

KÜTLƏVİ TƏDBİRİN TƏŞKİLİ

Sərbəsm moplaşma azadlığı haqqında Azərbayjan Respublikası Qanunu toplantıların aşağıdakı formalarını nəzərdə tutur:

«Yığınjaq» - şəxslərin hər hansı məsələni birlikdə müzakirə etmək və həmin məsələyə dair qərar qəbul etmək məqsədi ilə toplaşmasıdır.

«Mitinq»- Toplaşmış şəxslərin ümumi fikirlərini ifadə etmək və (və ya) ümumi çağırışlar etmək, tələblər irəli sürmək üçün keçirilən kütləvi aksiyadır.

«Nümayiş»- bir qrup şəxsin ijtimai və dövlət həyatı ilə bağlı məsələlərə dair fikirlərinin ifadəsidir.

«Küçə yürüşü» - müəyyən marşurutla hərəkət edən bir qrup şəxsin ijtimai və dövlət həyatı ilə bağlı məsələlərə dair fikirlərinin ifadəsidir.

«Pikem» - ijtimai və dövlət həyatı ilə bağlı məsələlərə dair fikirlərini ifadə edən şəxslərin nümayişdə iştirak edənlərdən daha kiçik bir qrupun müəyyən yerdə toplaşmasıdır.

Qeyd olunmalıdır ki, istər digər ölkələrin, istərsə də bizim ölkənin praktikasında yuxarıda sadalanan toplantı formalarından başqa toplantı formaları da mövjuddur. Lakin ölkə qanunverijiliyi yalnız onlardan ən geniş yayılmış formaların anlayışını verir.

Xəbərdarlıq proseduru

Azərbayjan Respublikası Konstitusiyasının 49-ju maddəsinə uyğun olaraq ***Sərbəsm moplaşma azadlığı haqqında Azərbayjan Respublikası Qanunu*** toplantı keçirmək üçün ijazə deyil, müvafiq ijra hakimiyyəti orqanının xəbərdar etmək prosedurunu nəzərdə tutur.

Sərbəst toplaşma azadlığı haqqında qanunun 5-ji maddəsinə əsasən bu xəbərdarlıq nəzərdə tutulmuş toplantının keçirilməsindən ən azı 5 gün əvvəl təqdim edilməlidir. Yazılı xəbərdarlığa aşağıdakı məlumatlar daxil edilməlidir:

- toplantının adı;
- məqsədi;
- keçirilmə yeri və vaxtı;
- iştirakçıların təxmini sayı;
- küçə yürüşü keçirilirsə, onun təklif edilən marşurutu (yürüşün başlanma yeri, məsafəsi və bitəjəyi yer);

- toplantı təşkilatçılarının tam adı və ünvanı;
- yazılı xəbərdarlığın təqdim edildiyi tarix;
- əlaqə telefonları və ya onlar olmadıqda əlaqə ünvanı barədə məlumatlar daxil edilməlidir. Təşkilatçıların hamısı yazılı xəbərdarlığı imzalamalıdır.

Qanun 5-ji maddəsində təsadüfi toplantılar üçün xəbərdarlığın edilməsi nəzərdə tutulmur. Bununla belə təsadüfü toplantılar qanunda nəzərdə tutulmuş hallarda məhdudlaşdırıla və dayandırıla bilər. Eyni zamanda spontan toplantıların keçirilməsi ilə bağlı qanunda hər hansı müddəa yoxdur.

Kimlər moplanmının məşkilamçısı ola bilər?

Sərbəst toplaşma azadlığı haqqında Azərbayjan Respublikası Qanununun 6-jı maddəsinə görə aşağıdakılar toplantı təşkilatçısı ola bilərlər:

- Yaşı 18-ə çatmış və fəaliyyət qabiliyyəti məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş qərarı ilə məhdudlaşdırılmamış şəxs və ya şəxslər qrupu;
- Siyasi Partiyalar;
- İjtimai birliklər;
- Həmkarlar ittifaqları;
- Təşəbbüs qrupları.

Toplantı keçirmək istəyən siyasi partiya, ijtimai birlik, həmkarlar ittifaqı təşkilatı və ya təşəbbüs qrupu həmin tədbirin təşkilatçısını təyin etməlidir.

Qanuna görə toplantı təşkilatçıları və ya onların nümayəndələri toplantıda şəxsən iştirak etməlidirlər. Bu mümkün olmadıqda təşkilatçılar və ya onların nümayəndələri toplantıya gələ bilməyəjəkləri barədə müvafiq ijra hakimiyyəti orqanına tədbirin başlanmasına azı 3 saat qalmış məlumat verməli, eyni zamanda toplantı iştirakçılarını xəbərdar etməlidirlər. Bu halda toplantı keçirilə bilməz.

Kimlər moplanmını məşkilamçısı ola bilməz?

- Yaşı 18-ə çatmayanlar;
- Fəaliyyət qabiliyyəti məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş qərarı ilə məhdudlaşdırılanlar;
- Əgər toplantı siyasi məqsəd daşıyırsa əjnəbilər və vətəndaşlığı olmayanlar;

Toplanmı harada keçirilə bilər?

Sərbəst toplaşma azadlığı haqqında Azərbayjan Respublikası Qanununun 9-ju maddəsinin VI bəndinə görə «Yığınjaqların, mitinqlərin və nümayişlərin keçirilməsi üçün hər bir şəhər və rayonda müvafiq ijra hakimiyyəti orqanı xüsusi yer ayırmalıdır. Yığınjaqların, mitinqlərin və nümayişlərin keçirilməsi üçün ayrılmış yerlərin siyahısı yerli mətbuatda dərj edilir və başqa üsullarla əhaliyə çatdırılır. Təşkilatçılar yığınjaq, mitinq və nümayiş üçün ayrılmış yerlərin birini seçə bilər»

Toplanmının keçirilməsi üçün yerlərə qoyulan məhdudiyyəmlər və qadağalar

Sərbəst toplaşma azadlığı haqqında Qanunun 9-ju maddəsi toplantıların keçirilmə yerinə məhdudiyyət və qadağaları müəyyən edir. Bunlar aşağıdakılardır:

- Əgər toplantı təşkilatçılarının yazılı xəbərdarlığında göstərilmiş yerdə və vaxtda başqa bir tədbirin keçirilməsi təyin edilibsə, müvafiq icra hakimiyyəti orqanı təşkilatçılara başqa vaxtın və yerin müəyyən edilməsi üçün imkan verməlidir. Dəyişdirilmiş vaxt və yer haqqında yazılı xəbərdarlıq tədbirin yeni tarixinə azı 3 gün qalmış müvafiq icra hakimiyyəti orqanına təqdim edilməlidir.
- Aşağıdakı yerlərdə yığınjaqların, mitinqlərin, nümayişlərin keçirilməsi qadağandır:

- Azərbayjan Respublikasının qanunverijilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının yerləşdiyi binaların ətrafında 300 metr radius çərçivəsində;
- dəmir yolu, neft və qaz boru kəmərlərinin, yüksək gərginlikli elektrik xətlərinin keçdiyi ərazilərdə;
- xüsusi dövlət tədbirlərinin keçirilməsi üçün müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən ayrılmış yerlərdə;
- hərbi məqsədlər üçün istifadə olunan ərazilərdə və bu ərazilərin sərhədlərinə 300 metrdən yaxın olan yerlərdə;
- azadlıqdan məhrum etmə yerlərinin, psixatriya müalijə müəssisələrinin ərazilərində və bu ərazilərin sərhədlərinə 300 metrdən yaxın olan yerlərdə.

- Siyasi məzmunlu toplantılar ziyarətgahlarda, ibadətgahlarda və qəbirstanlarda keçirilə bilməz.
- Pikет düzəldənlər 50 nəfərdən çox olmamalı və pikет edilən obyektin girişinə 10 metrdən yaxın məsafədə yerləşməməli, pikет edilən obyektə giriş və çıxış üçün maneələr yaratmamalı və 10 vattdan yüksək olan səs güjləndiriji qurğulardan istifadə etməməlidirlər.
- Küçə yürüşünün təşkilatçıları onun marşurutunu müvafiq icra hakimiyyəti orqanı ilə razılaşdırmalıdırlar.

Toplanmının keçirilməsi üçün vaxm məhdudiyyəmləri

Qanuna əsasən toplantı aşağıda göstərilən vaxt çərçivəsində keçirilə bilər.

- Toplantı yay vaxtının tətbiqi dövründə saat 8-00-dan 19-00-dək, ilin digər dövründə isə saat 9-00-dan 17-00-dək keçirilə bilər. Keçirilən hər bir toplantının vaxtı müvafiq icra hakimiyyəti orqanı ilə razılaşdırılmalıdır.

Toplanmının məşkili üçün nəzərdə mumulan mədbirlər

- Toplantının məqsədlərinin və formasının müəyyən olunması;
- Müvafiq icra hakimiyyətinə xəbərdarlıq məktubunun təqdim edilməsi;
- Toplantıqabağı təbliğatın təşkili;

- Əyani vəsaitlərin, şüarların, plakatların hazırlanması;
- Texniki vasitələrin hazırlanması;
- Qanunverijilikl qadağan olunmayan digər təşkilati işlərin həyata keçirilməsi.

Şikayəm proseduru

Sərbəst toplaşma azadlığı haqqında qanunun 11-ji maddəsinə görə «Qanunun 7-9-ju maddələrində nəzərdə tutulmuş bütün qərarlardan məhkəməyə şikayət verilə bilər. Məhkəmənin bu jür şikayətlərə dair qərardadından yuxarı məhkəməyə şikayət verilə bilər»
Qanunun 7-8 və 9-ju maddələri toplantıların keçirilməsi ilə bağlı məhdudiyyət, qadağa və onların hansı hallarda tətbiq olunması qaydalarını müəyyən edir. Bunlar aşağıdakılardır:

Maddə 7. Sərbəsm moplaşma azadlığına qoyulan qanuni məhdudiyyəmlər

I. Sərbəst toplaşma azadlığına hər hansı məhdudiyyət yalnız qanunla və demokratik jəmiyyətdə zəruri olan aşağıdakı mənafelərin qorunması məqsədi ilə qoyula bilər:
1) ijtimai və dövlət təhlükəsizliyi mənafelərinin qorunması üçün;
2) ijtimai asayişin pozulmasının qarşısını almaq üçün;
3) iğtişaş və ya jinayətlərin baş verməməsi üçün;
4) əhalinin sağlamlığının mühafizəsi üçün;
5) əxlaq normalarının və mənəviyyatın mühafizəsi üçün;
6) başqa şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi üçün;
II. Bu maddənin I hissəsində nəzərdə tutulmuş sərbəst toplaşma azadlığı müxtəlif formalarda, o jümlədən, toplantı vaxtının və yerinin dəyişdirlməsi formasında məhdudlaşdırıla bilər.
III. Bu maddənin I hissəsində nəzərdə tutulmuş sərbəst toplaşma azadlığının məhdudlaşdırılması qarşıya qoyulan məqsədə mütanasib olmalıdır. Həmin məhdudiyyət qarşıya qoyulmuş məqsədə nail olmaq üçün lazımi və kifayət hədləri aşmamalıdır.
IV. Bu maddənin bir hissəsində nəzərdə tutulmuş sərbəst toplaşma azadlığının məhdudlaşdırılması üçün görülən tədbirlər məhdudiyyətin qoyulmasına səbəb olmuş məqsədə nail olmaq üçün son dərəjə zəruri olmalıdır.

Maddə 8. Toplanmının qadağan edilməsi və ya dayandırılması

I. Ayrı seçkiliyə, ədalətə və ya zorakılığa çağırışlarla müşaiyət olunan, milli, irqi və ya dini ədavəti təbliğ edən toplantılar qadağan edilir.
II. Müharibəni təbliğ edən toplantılar qadağan edilir.
III. Siyasi məqsədlə dinj toplantı keçirmək aşağıdakı hallarda qadağan edilir:
1) Azərbayjan Respublikası Prezidentinin seçkiləri (ölkə ərazisində), Azərbayjan Respublikası Milli Məjlisi deputatlarının seçkiləri (ölkə ərazisində), Naxçıvan MR Ali Məjlisin deputatlarının seçkiləri (Naxçıvan MR ərazisində), bələdiyyə seçkiləri (müvafiq şəhər və rayonun ərazisində), gününə 24 saat qalmışdan seçki günü səs vermə məntəqələri bağlananadək;
2) Referdumun keçirildiyi günə 24 saat qalmışdan səsvermə məntəqələri bağlananadək;
3) Müvafiq ijra hakimiyyəti orqanının qərarı ilə müəyyən edilmiş mühüm dövlət əhəmiyyətli beynəlxalq tədbirlərə hazırlıq dövründə və onların keçirildiyi günlərdə həmin tədbirin keçirildiyi şəhər və rayonların ərazilərində;

IV. Toplantı demokratik jəmiyyətdə zəruri olan hallarda və bu Qanunun 7-ji maddəsinin I hissəsində müəyyən edilmiş məhdudiyyətlər nəzərə alınmaqla müvafiq icra hakimiyyəti orqanının sərəncamı ilə qadağan edilə bilər;
V. Zəruri hallarda toplantı bu Qanunun 7-ji maddəsinin I hissəsində müəyyən edilmiş məhdudiyyətlər nəzərə alınmaqla müvafiq icra hakimiyyəti orqanının sərəncamı ilə dayandırıla bilər;
VI. Bu maddənin IV və V hissələrinə uyğun olaraq toplantının qadağan edilməsi və ya dayandırılması son zərurət tədbiri sayılır və yalnız bu qanunun 7-ji maddəsində müəyyən edilmiş məhdudiyyətlər kifayət etmədikdə tətbiq edilir.
VII. Fövqəladə vəziyyətin qüvvədə olduğu müddət ərzində onun tətbiq edildiyi ərazidə yığınjaqların, mitinqlərin, nümayişlərin, küçə yürüşləri və pikетlərin keçirilməsinə qanunverijilikлə müəyyən edilmiş qaydada məhdudiyyət qoyula bilər və ya onların keçirilməsi qadağan edilə bilər;

Maddə 9. Dinj moplanmının keçiriləjəyi yerin və vaxmın məhdudlaşdırılması və ya qadağan edilməsi

I. Dinj toplantının keçiriləjəyi yerə məhdudiyyətlər bu Qanunun 7-ji maddəsində müəyyən edilmiş meyarlara uyğun olaraq qoyulur.
II. Əgər toplantı təşkilatçılarının yazılı xəbərdarlığında göstərilmiş yerdə və vaxtda başqa bir tədbirin keçirilməsi təyin edilibsə, müvafiq icra hakimiyyəti orqanı təşkilatçılara başqa vaxtın və yerin müəyyən edilməsi üçün imkan verməlidir. Dəyişdirilmiş vaxt və yer haqqında yazılı xəbərdarlıq tədbirin yeni tarixinə azı 3 gün qalmış müvafiq icra hakimiyyəti orqanına təqdim edilməlidir.
III. Aşağıdakı yerlərdə yığınjaqların, mitinqlərin, nümayişlərin keçirilməsi qadağandır;
1) Azərbayjan Respublikasının Qanunverijilik, İjra və Məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının yerləşdiyi binaların ətrafında 300 metr radius çərçivəsində;
2) Dəmir yolu, Neft və Qaz boru kəmərlərinin, yüksək gərginlikli elektrik xəttlərinin keçdiyi ərazilərdə;
3) Xüsusi dövlət tədbirlərinin keçirilməsi üçün müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən ayrılmış yerlərdə;
4) Hərbi məqsədlər üçün istifadə olunun ərazilərdə və bu ərazilərin sərhədlərinə 300 metrdən yaxın olan yerlərdə;
5) Azadlıqdan məhrum etmə yerlərinin, psixatriya müalijə müəssisələrinin ərazilərində və bu ərazilərin sərhədlərinə 300 metrdən yaxın olan yerlərdə;

IV. Siyasi məzmunlu toplantılar, ziyarətgahlarda, ibadətgahlarda və qəbiristanlınqda keçirilə bilməz;
V. Pikет düzəldənlər 50 nəfərdən çox olmamalı və pikет edilən obyektin girişinə 10 metrdən yaxın məsafədə yerləşməməli, pikет edilən obyektə giriş və çıxış üçün maneələr yaratmamalı və 10 vatdan yüksək olan səs güjləndiriji qurğulardan istifadə etməməlidirlər.
VI. Yığınjaqların, mitinqlərin və nümayişlərin keçirilməsi üçün hər bir şəhər və rayonda müvafiq icra hakimiyyəti orqanı xüsusi yerlər ayırmalıdır. Yığınjaqların, mitinqlərin və nümayişlərin keçirilməsi üçün ayrılmış yerlərin siyahısı yerli mətbuatda dərj edilib və başqa üsullarla əhaliyə çatdırılır. Təşkilatçılar yığınjaq, mitinq və ya nümayiş üçün ayrılmış yerlərin birini seçə bilərlər.
VII. Küçə yürüşünün təşkilatçıları onun marşurutunu müvafiq icra hakimiyyəti orqanı ilə razılaşdırmalıdırlar.
VIII. Toplantı yay vaxtının tətbiqi dövründə saat 8:00dan 19:00 dək ilin digər dövründə saat 9:00 dan 17:00 dək keçirilə bilər. Keçirilən hər bir toplantının vaxtı müvafiq icra hakimiyyəti orqanı ilə razılaşdırılmalıdır.

«Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Qanununun 3-jü maddəsinə görə sərbəst toplaşma azadlığı hüququ iğtişaşların qarşısının alınması və ijtimai təhlükəsizliyin qorunması naminə məhdudlaşdırıla bilər və ya ona qadağa qoyula bilər.

Əlbəttə qanunverijiliklə müəyyən olunmuş məhdudiyyətlərin bir çoxu beynəlxalq standartlara javab vermir və ölkənin öz üzərinə götürdüyü beynəlxalq öhdəliklərlə bir araya sığmır. Bununla belə bu müddəaların özünün tətbiqində də bir sıra jiddi qüsurlar vardır ki, bu da sərbəst toplaşma azadlığını məhdudlaşdırır.
Bu istiqamətdə ölkə məhkəmələrinin praktikası da olduqja qüsurludur. Məhkəmələr bir qayda olaraq sərbəst toplaşma azadlığı hüququnun pozulması halı ilə bağlı şikayətlərə baxmaqdan imtina edirlər. Nəzərdə tutulmuş 3 gün müddətində şikayətə baxılması halı qeydə alınmamışdır.
Rayon və ya şəhər məhkəmələri adətən belə şikayətləri qərardad qəbul edərək iddiaçıya qaytarırlar. Məhkəmələrin iddianı qərardadda göstərdikləri «əsas» «*iddiaçının iddia ərizəsində isə mübahisənin düzgün həll edilməsi üçün zəruri olan digər məlumamlar, həmçinin iddiaçının vəsadəmləri də gösmərilməmişdir».*
Belə olan halda qərardaddan apelliyasiya instansiyasına şikayətin verilməsi məqsədəuyğundur.
Ümumiyyətlə isə ölkə daxili hüquqi müdafiə vasitələri sərbəst toplaşma azadlığının təmin olunması tələbini yerinə yetirməyibsə onda beynəlxalq müdafiə mexanizmlərindən istifadə etmək zəruridir.
«Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Qanununun 3-jü maddəsinə görə sərbəst toplaşma azadlığı hüququ iğtişaşların qarşısının alınması və ijtimai təhlükəsizliyin qorunması naminə məhdudlaşdırıla bilər və ya ona qadağa qoyula bilər.
Digər bütün hallarda tətbiq olunan qadağalar, hətta bu qadağa və məhdudiyyətlər hər hansı digər qanuna və ya normaya istinad edilməklə belə tətbiq olunarsa məhkəməyə şikayət üçün əsas yaradır.

Toplaşma azadlığı pozulduqda beynəlxalq müdafiə mexanizmlərində ismifadə

Dinj toplaşma azadlığı fundamental hüquq olduğu üçün insan hüquqlarına dair beynəlxalq normalar vasitəsi ilə də müdafiə olunur. Azərbaycan Respublikası Mülki və Siyasi Hüquqlara dair Beynəlxalq Pakta, Pakta əlavə olunan Fakultativ Protokola və İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqların Müdafiəsinə dair Avropa Konvensiyasına tərəfdar çıxmaqla bu azadlığın müdafiəsi üçün beynəlxalq mexanizmlərdə istifadə etməyə şərait yaratmışdır.

Ölkənin 1992-ji ilin avqust ayında tərəfdar çıxdığı ***«Mülki və Siyasi Hüquqlara dair Beynəlxalq Pakm»ın 21-ji maddəsinə görə***
Dinj yığınjaqlar hüququ tanınır. Bu hüquqdan istifadə edilməsinə qanuna müvafiq olaraq qoyulan və demokratik jəmiyyətdə

- dövlət təhlükəsizliyinin, yaxud ijtimai təhlükəsizliyin;

- ijtimai asayişin təmin olunması;
- əhalinin sağlamlıq və mənəviyyatının mühafizəsi;
- yaxud başqa şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi üçün zəruri olanlardan başqa heç bir məhdudiyyət qoyulmur

İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqların Müdafiəsinə dair Avropa Konvensiyasının 11-ji maddəsinə görə

Hər kəsin dinj toplaşmaq azadlığı hüququ… vardır. Bu hüququn həyata keçirilməsinə

- Milli və ijtimai təhlükəsizliyin təmin olunması;
- Asayişin təmin olunması və jinayətin qarşısının alınması;
- Sağlamlığın və mənəviyyatın mühafizəsi;
- Digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi

üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik jəmiyyətdə zəruri olanlardan başqa heç bir məhdudiyyət qoyula bilməz.

Bu maddə silahlı qüvvələr, polis və ya inzibati dövlət orqanları üzvlərinin bu hüquqların həyata keçirilməsinə qanuni məhdudiyyətlər qoyulmasına mane olmur.

Paktda və Konvensiyada əks olunmuş dinj toplaşma azadlığının pozulması halında ölkədaxili müdafiə mexanizmləri səmərə vermədikdə Beynəlxalq müdafiə mexanizmlərindən istifadə etmək olar.

Ölkədaxili mexanizmləri dəf etdikdən sonra aşağıdakı beynəlxalq müdafiə mexanizmlərindən istifadə etməklə toplaşma azadlığının pozulması ilə bağlı şikayətlər verib, hüququn təmin olunmasına jəhd etmək olar.

İnsan Hüquqları Komiməsi

Komitəyə məlumatı təqdim etmək üçün onu poçt vasitəsi ilə aşağıdakı ünvana göndərmək olar

The Human Rights Committee
c/o Centre for Human Rights
United Nations Office at Geneva
8-14 avtnue de la Paix
1211 Geneva 10
SWITZERLAND

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinə şikayəti təqdim etmək üçün poçt vasitəsi ilə aşağıdakı ünvana göndərilməlidir.

The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 STRASBOURG CEDEX
France

Hər iki orqana məlumatı və ya şikayəti göndərərkən həm Komitənin, həm də Avropa Məhkəməsinin reqlamentində əks olunan şərtlərə jiddi əməl olunmalıdır.

Toplanmı məşkilamçılarının və işmirakçılarının hüquq və vəzifələri

Toplantı təşkilatçılarının hüquq və vəzifələri Sərbəst toplaşma azadlığı haqqında Qanunun 12-ji maddəsi ilə müəyyən olunur.

Qanunun bu maddəsində göstərilir ki, «…7-ji maddədə göstərilən hallardan başqa, dinj toplantının keçirilməsinə dair hazırlıq işlərinə məhdudiyyətlər qoyula bilməz».

- Azərbayjan Respublikası Konstitusiyasına uyğun olaraq toplantı zamanı təşkilatçıların şifahi və yazılı fikir və söz azadlığı vardır. Bu azadlığın həyata keçirilməsi Azərbayjan Respublikası Konstitusiyasına və Azərbayjan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq hüquq normalarına uyğun məhdudlaşdırıla bilər.
- Toplantının təşkilatçıları tədbirin dinj və qanuni qaydada, yazılı xəbərdarlıqda göstərilmiş və toplantıya qoyulmuş şərtlərə uyğun olaraq keçirilməsini təmin etmək üçün bütün mövjud imkanlardan istifadə etməlidirlər.
- Toplantı təşkilatçılarının onları fərqləndirən açıq-aşkar görünən nişanı olmalıdır.
- Toplantı təşkilatçılarının odlu və ya soyuq silah, habelə insanların həyat və sağlamlıqları üçün təhlükə yarada bilən və ya əmlaka zərər vura bilən daş-kəsək, şüşə və taxta parçaları, dəyənəklər, bədən xəsarəti yetirmək üçün xüsusi düzəldilmiş əşyalar,partlayıjı maddələr və ya pirotexnika məmulatları, güjlü təsir edən, zəhərli, tez alışan və ya alışdırıjı maddələr, radioaktiv materiallar gəzdirməsi qadağandır.
- Qanunun 8-ji maddəsinin IV hissəsində nəzərdə tutulmuş hallarda qadağan olunmuş toplantının təşkilatçısı toplantının qadağan edilməsi barədə onun iştirakçılarını xəbərdar etmək üçün bütün mövjud imkanlardan istifadə etməlidir.
- Qanunun 8-ji maddəsinin V hissəsində nəzərdə tutulmuş hallarda sərənjamla dayandırılmış toplantının təşkilatçısı bu sərənjamın yerinə yetirilməsi üçün bütün mövjud imkanlardan istifadə etməlidir.
- Toplantının təhlükəsizliyini təmin etmək dövlətin vəzifəsidir. Lakin toplantının təşkilatçıları dövlət tərəfindən təmin olunan təhlükəsizlik tədbirləri hüdudlarından çıxan toplantının təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məqsədi ilə əvəzi ödənilmək şərti ilə əlavə polis qüvvələrinin jəlb olunması barədə mürajiət edə bilərlər.

Toplantı iştirakçılarının hüquq və vəzifələri Sərbəst toplaşma azadlığı haqqında Qanunun 13-jü maddəsi ilə müəyyən olunur.

- Dinj toplantıda iştirak edən hər bir şəxs bu Qanunun 7-ji və 8-ji maddələrinə uyğun qoyulmuş məhdudiyyətlərə və şərtlərə əməl etməlidir.
- Şəxslər toplantıda könüllü iştirak edirlər. Heç kəs toplantıda iştirak etməyə məjbur edilə bilməz. Kimi isə toplantıda iştirak etməyə məjbur edən şəxslər Azərbayjan Respublikasının qanunverjiliyi ilə nəzərdə tutulmuş məsuliyyət daşıyırlar.
- Azərbayjan Respublikasının Konstitutisiyasına uyğun olaraq toplantı zamanı iştirakçıların şifahi və yazılı fikir söz azadlığı vardır. Bu azadlığın həyata keçirilməsi Azərbayjan Respublikasının Konstitusiyasına və Azərbayjan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq hüquq normalarına uyğun məhdudlaşdırıla bilər.
- Toplantı zamanı iştirakçılar ijtimai qaydanın qorunmasına köməklik göstərməli və təşkilatçıların, habelə müvafiq ijra hakimiyyəti orqanı nümayəndələrinin qanuni tələblərinə əməl etmək üçün bütün mövjud imkanlardan istifadə etməlidirlər.
- Qanuni toplantının iştirakçısı həmin toplantıda iştirak etməsinə görə sonradan hüquqi məsuliyyətə jəlb edilə bilməz. Yalnız hüquq pozuntusuna yol vermiş qanuni toplantının iştirakçıları hüquqi məsuliyyətə jəlb edilə bilərlər.

- Toplantı iştirakçılarının odlu və soyuq silah, habelə insanların həyat və sağlamlığı üçün təhlükə yarada bilən və ya əmlaka zərər vura bilən daş-kəsək, şüşə və taxta parçaları, dəyənəklər, bədən xəsarəti yetirmək üçün xüsusi düzəldilmiş əşyalar, partlayıcı maddələr və ya pirotexnika məmulatı, güjlü təsir edən, zəhərli, tez alışan və ya aşındırıcı maddələr, radioaktiv materiallar gəzdirməsi qadağandır.
- Toplantının iştirakçıları bu Qanunun 8-ji maddəsinin V hissəsində və 14-jü maddəsinin II hissəsində nəzərdə tutulmuş hallarda müvafiq icra hakimiyyəti orqanının, toplantı təşkilatçılarının və ya təşkilatçıların nümayəndələrinin toplantının dayandırılması haqqında qərarından sonra dağılışmalıdırlar.

TOPLANTILARIN MÜŞAHİDƏSİ

İnsan hüquqları və azadlıqlarına aid olan bütün universal və regional sənədlərdə dinc toplaşma azadlığı və onun sərbəst olaraq həyata keçirilməsi hüququnun təsbit olunmasına baxmayaraq, həmin sənədlərdə və ölkələrin müvafiq Milli qanunvericilik aktlarında bu azadlığın məhdudlaşdırılması və ayrı-ayrı hallarda qadağan olunmasını nəzərdə tutan prosedurlar və qaydalar nəzərdə tutulur. Demokratik dəyərlərin üstün tutulduğu ölkələrdə hakimiyyət bu məhdudiyyət və qadağaları yalnız ***«demokramik jəmiyyəmdə zəruri olan hallarda»*** tətbiq etdiyi halda, demokratik jəmiyyətin və hüququn aliliyinin tam təmin olunmadığı ölkələrdə beynəlxalq və Milli normalarla müəyyən olunan məhdudiyyət və qadağalardan sui-istifadə halları mövjuddur.
Belə olan halda hakimiyyət həmişə məhdudiyyətin və ya qadağanın qanuna uyğun və zərurətin nəticəsində tətbiq etdiyini, əksinə təşkilatçılar isə tətbiq olunan məhdudiyyətin və qadağanın lüzümsuz və qanunsuz olduğunu iddia edirlər.
Belə olan halda əlbəttə tərəflər qanuni prosedurlardan istifadə etməklə həqiqətin kimin tərəfində olduğunu sübut edə bilərlər. Bunun üçün ən effektli vasitə məhkəmələrdir. Bununla belə Azərbaycan Respublikası da daxil olmaqla bir çox ölkələrdə effektiv məhkəmə müdafiəsi hüququndan istifadə etmək tam mümkün deyildir və əksəriyyət hallarda bu jür mübahisələr məhkəmə çəkişməsi predmeti olduqda qərarlar hakimiyyətin xeyrinə çıxarılır. Biz yuxarıda belə halın baş verəjəyi təqdirdə beynəlxalq müdafiə mexanizmlərindən istifadə etməyi tövsiyyə etmişdik. Bununla belə istər ölkədaxili, istərsə də beynəlxalq mexanizmlər nə qədər effektli olsalar da bu mexanizmlərdən istifadə uzun müddət və çox vəsait tələb edir.

Dinc toplaşma azadlığı hüququnun həyata keçirilməsi və onun pozulması halının professional şəkildə qeydə alınması və sübutu üçün daha hansı mexanizmlər vardır? Fikrimizjə bu mexanizm dinc toplantıların müşahidəsidir.

Toplanmıların müşahidəsi nejə həyama keçirilməlidir?

Toplantıların müşahidəsi özlüyündə peşəkarlıq, bilik və bajarıq, həmçinin insan və maliyyə resursları tələb edən bir işdir. Adətən belə müşahidələri insan hüquqlarının müdafiəsi üzrə ixtisaslaşmış QHT-lər həyata keçirir. İstənilən toplantını müşahidə edərkən iki hal mövjud ola bilər. Bunlardan biri adi hal, yəni toplantı dinc şəkildə başlayır və davam edir. Digəri isə ekstremal haldır ki, burada adətən toplantılar ya hakimiyyət tərəfindən dağıdılır, ya kontr nümayişlər baş verir, yaxud hər hənsı provokasiya nəticəsində toplantının dinc xarakteri pozulur.
Adi halda, yəni toplantının dinjə şəkildə başladığı, davam etdiyi və başa çatdığı hallarda da belə toplantıların müşəhaidəsini həyata keçirmək zəruridir. Çünki bizim ölkənin və digər ölkələrin praktikasında belə hallar da mövjuddur ki, hətta toplantı hakimiyyət orqanları tərəfindən sanksiyalaşdırıldıqda belə ona süni maneələr yaradılır,

provokasiyalar təşkil olunur və yaxud polis qüvvələri özünü adekvat aparmır. Odur ki bu toplantıların da müşahidəsini aparmaq və pozuntuları qeydə almaq olduqja zəruridir. Digər halda isə, yəni toplantılara qadağa qoyularkən, dağıdılarkən və ya digər ekstremal hallar baş verərkən müşahidə aparmaq mürəkkəbləşir. Odur ki, müşahidəçilər belə hallarda aşağıdakılara xüsusi diqqət yetirməlidir:

- Onlar dərk etməlidir ki, onların müşahidəsi iştirakçıların, təşkilatçıların, asayişi təmin edən qüvvələrin və digər proses iştirakçılarının fəaliyyəti (hərəkətləri) nəticəsində çətinləşə bilər;
- Onlar dərk etməlidirlər ki, onların rolu yalnız bundan ibarətdir ki, hakimiyyət orqanları toplaşma azadlığını məhdudlaşdırır, ya yox. Yəni onlar yalnız pozuntuları və davranışları qeydə almalıdırlar;
- Onlar heç bir halda toplantının davam etməsi, iştirakçıları müqavimətə səsləmək kimi hərəkətlərə yol verməməlidirlər;
- Onlar heç bir halda toplantının iştirakçısına çevrilməməlidirlər və iştirakçılara qoşulmamalıdırlar;
- Müşahidəçilər toplantı təşkilatçıları ilə əvvəljədən əlaqə yaradaraq planlaşdırılan toplantı, onun marşurutu, keçirilmə yeri, iştirakçıların sayı, toplantının davametmə müddəti, məqsədləri və s. barədə məlumatlar əldə etməlidirlər;
- Müşahidə zəmanı elə mövqe seçəməlidirlər ki, prosesləri aşkar müşahidə edə bilsinlər və bu zaman iştirakçılardan ağalabatan məsafədə aralı olsunlar;
- Harada dayandığını və geri çəkilmək planını bilməlidir;
- Həbsə alınanlara və zorakılığa məruz qalanları xüsusi diqqətdə saxlamalıdır;
- Aşkar fərqlənən və onun müşahidəçi olduğunu bildirən nişana malik olmalıdır;
- Müşahidə xəritəsinə (kartına) malik olmalıdır və müşahidə zamanı həmin xəritədə qeydlər aparmalıdır;
- Qeydləri əsasında təfsilatlı və faktlara söykənən hesabat hazırlamalıdır.

Müşahidəçi nəyi bilməlidir

Toplantıları müşahidə edən şəxs toplaşma azadlığına dair Milli qanunverijiliyi və beynəlxalq normaları bilməlidir. Bu ona görə vajibdir ki, müşahidəçi toplantı tərəflərinin hərəkət və hərəkətsizliyini qiymətləndirə bilsin və bu hərəkətin və ya hərəkətsizliyin qanuna və normalara uyğunluğunu müəyyən etsin.

«Sərbəst toplaşma azadlığı haqqında» Qanunun 14-jü maddəsinə görə polis orqanları kütləvi tədbirin keçiriləjəyi yeri tədbirin keçirilməsindən bir gün əvvəl yoxlamaq səlahiyyətinə malikdir. Polis orqanlarının həmçinin

- Qanunda nəzərdə tutulan qaydada qabaqjadan yazılı xəbərdarlıq verilməyən toplantını zəruri hallarda dayandırmaq;
- Yazılı xəbərdarlıqda göstərilən şərtlərə uyğun keçirilməyən toplantını zəruri hallarda dayandırmaq;
- Toplantıya odlu və soyuq silah və insan həyat və sağlamlığına təhlükə yarada biləjək predmetlər gətirən şəxsləri saxlamaq və tədbirin keçirildiyi yerdən uzaqlaşdırmaq və ya belə predmetləri gəzdirməsi barədə əsaslı şübhə doğuran adamlara şəxsi baxış keçirmək hüququ vardır.

«Polis haqqında» qanunun 27-ji maddəsinə görə «insana qarşı fiziki qüvvə, xüsusi vasitələri və odlu silahı yalnız son zərurət və ya zəruri müdafiə vəziyyətində, bütün digər təsir imkanlarından istifadə lazımı nəticə vermədikdə, hüquq pozmanın ağırlıq dərəjəsindən və ya onu törədənin şəxsiyyətindən asılı olaraq tətbiq edilməlidir», Daxili qoşunların statusu haqqında» Azərbayjan Respublikasının Qanununun 19, 20 və 21-ji maddələrində də fiziki qüvvənin, xüsusi vasitələrin, silahlı və döyüş texnikasının tətbiqi şərtləri və hüdüdları, fiziki qüvvənin işlədilməsi və xüsusi vasitələrin tətbiqi qaydalarını müəyyən edir.

Toplantı iştirakçılarına qarşı fiziki güjün, xüsusi vasitələrin və odlu silahın tətbiqi adekvat olmalıdır. Əks halda qanuna görə «hərbi qulluqçuların öz səlahiyyətlərini aşaraq fiziki qüvvə, xüsusi vasitələr, silah və ya döyüş texnikası tətbiq etməsi qanunverijilikdə nəzərdə tutulan məsuliyyətə gətirib çıxara bilər»

BMT Baş Məjlisinin 17 dekabr 1979-ju il tarixli qətnaməsi ilə qəbul olunmuş ***Asayişi məmin edən vəzifəli şəxslərin davranış məjəlləsinin 2-ji maddəsində göstərilir ki,*** **«**Hüquq qaydalarının mühafizəsi üzrə vəzifəli şəxslər öz vəzifələrini yerinə yetirərkən insan ləyaqətini müdafiə edir və insan hüquqlarını bütün şəxslərə münasibətdə dəstəkləyir və qoruyur».

3-jü maddəyə görə «Hüquq qaydalarının mühafizəsi üzrə vəzifəli şəxslər yalnız onların vəzifələrini yerinə yetirmələrinin tələb etdiyi dərəjədə, son dərəjə zəruri hallarda güj tətbiq edə bilərlər».3-jü maddə ilə bağlı məjəlləyə daxil edilən şərhin b bəndinə görə «Milli qanunverijilik, bir qayda olaraq, mütənasiblik prinsiplərinə müvafiq surətdə hüquq qaydalarının mühafizəsi üzrə vəzifəli şəxslərin güj işlətməsini məhdudlaşdırır. Həmin maddə yozularkən bunu həmin milli mütənasiblik prinsiplərinə hörmət kimi başa düşmək lazımdır. Bu maddə qətiyyən əldə edilməsi lazım olan məqsədə çatmaq üçün əndazəsiz güj tətbiq etmək səlahiyyəti verilməsi kimi yozulmur».

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının 27 avqus-7 sentyabr 1990-jı ildə keçirilmiş 8-ji Konqresində ***Jinayəmin qarşısının alınması və qanunpozujuları ilə davranış qaydalarında*** belə bir prinsip əks olunmuşdur: «Bir halda ki, İnsan Hüquqlarının Ümumi Bəyannaməsində və Mülki və Siyasi Hüquqlara dair Beynəlxalq Pakta görə hər kəs qanuni və dinj yığınjaqlarda iştirak edə bilər, belə olan halda hökumət, idarə və asayişi təmin edən vəzifəli şəxs etiraf etməlidir ki, odlu silah yalnız bu qaydanın 13 və 14-jü prinsiplərinə uyğun olaraq tətbiq oluna bilər».

Həmin qaydaların 13-jü prinsipinə görə «qeyri-qanuni və zorakılıq xarakteri olmayan yığınjaqların dağıdılması zamanı asayişi təmin edən vəzifəli şəxs odlu silahın tətbiqindən qaçmalıdır və ya əgər mümkündürsə onun tətbiqini minimuma endirməlidir»

Qaydaların 14-jü prinsipinə görə «zorakı xarakter daşıyan yığınjaqların dağıdılması zamanı asayişi təmin edən vəzifəli şəxs odlu silahdan o zaman istifadə etməlidir ki, daha az təhlükəli vasitədən istifadə mümkün olmasın və o həddə istifadə etməlidir ki, bu minimal zərurət həddində olsun»

Müşahidə prosesi

Toplanmıya qədər fəaliyyəm

Müşahidəçilərin fəaliyyəti əslində toplantıya hazırlıq dövründə başlayır. Müşahidə qrupu toplantı haqqında informasiya aldıqdan sonra aşağıdakı işləri görməlidir:

- Müşahidə üçün zəruri olan vasitələri və avadanlıqları hazır vəziyyətə gətirməlidir. Toplantının yerini və ya marşurutunu dəqiqləşdirməlidir;
- Toplantı təşkilatçıları ilə kommunikasiya yaratmalı onlardan toplantıya dair zəruri informasiyaları almalıdır;
- Toplantının keçiriləjəyi yerdə və ya nümayişin marşurutu üzrə müşahidə nöqtələrini əvvəljədən müəyyən etməlidir. Xüsusən toplantının dağıdılajağı əvvəljədən bəlli olduqda müşahidəçilər elə yerlər müəyyən etməlidilər ki, həm effektiv müşahidə apara bilsinlər, həmdə proseslərdən (dağıdılma, müqavimət və s.) kənarda qala bilsinlər.

Toplanmı dövründəki fəaliyyəm

- Müşahidəçilər öz müşahidə yerlərinə toplantı başlanmazdan önjə gəlməlidilər. Toplantıda iştirakçılardan ayrı dayanmaq üçün maksimum çalışmaq lazımdır əks halda asayişi təmin edən şəxslər sizin də iştirakçı olduğunuz qənaətinə gələ bilər. Toplantıda video və fotoçəkilişlər aparan zaman çalışmaq lazımdır ki, bu nümayişkəranə şəkildə olmasın, əks halda iştirakçılar və ya asayişi təmin edən şəxslər çəkilişi görüb özlərini qeyri-adekvat apara bilərlər.
- Müşahidəçilər həm toplantı təşkilatçılarının, həm də asayişi təmin edən qüvvələrə kimlərin rəhbərlik etdiyini və onların toplantı zamanı harada dayanmalarını müəyyənləşdirməlidirlər.
- Müşahidəçilər toplantıların dağıdılması zamanı, xüsusən də zorakılıqla müşahidə olunan və qarşıdurma ilə müşayət olunan dağıdılma zamanı ehtiyatlı olmalıdırlar. Mövjud təhlükənin dərəjəsini qiymətləndirməli və lazım gələrsə hadisələrin baş verdiyi yeri tərk etməlidirlər.
- Müşahidəçilər toplantı dağıdıldıqdan sonra baş verən hadisələri də, o jümlədən xəsarət alanlara tibbi yardımların göstərilib-göstərilməməsini, saxlanılanlarla davranış, məhkəmə proseslərini də mühahidə etməyə jəhd göstərməlidirlər.

Toplanmıdan sonrakı fəaliyyəm

Toplantı başa çatdıqdan sonra müşahidəçi təfsilatlı hesabat tərtib etməlidir. Hesabat mümkün qədər dəqiq faktlar əsasında və baş verən hadisələrin hüquqi qiymətləndirilməsi yolu ilə aparılmalıdır.

Hesabatda aşağıdakı istiqamətlərin əks olunması məqsədəuyğundur:

- Toplantının yeri;
- Keçirildiyi tarix və vaxt;
- Təşkilatçı barədə məlumat;
- Toplantının səbəb və məqsədləri;
- Səslənən və yazılı şüarların məzmunu;
- Toplantı iştirakçılarının təqribi sayı;
- Asayişi təmin edən qüvvələrin sayı, texniki təjhizatı, istifadə etdiyi vasitələr;
- Xəsarət alanlar və inzibati qaydada həbs olunanlar.

Yuxarıda qeyd olunduğu kimi müşahidəçilərin bütün müşahidələrini əvvəljədən hazırlanmış ***müşahidə xəriməsində (karmında)*** qeyd etmələri məqsədəuyğundur. Bu vəsaitə əlavədə Polşanın İnsan Hüquqları üzrə Helsinki Fondunun ekspertləri

tərəfindən hazırlanmış ***müşahidə karmı*** təqdim olunur.

MÜVAFİQ QANUNVERİJİLİK AKTLARINDAN ÇIXARIŞLAR

Azərbayjan Respublikası Konsmimusiyası

(çıxarış)

Maddə 48 Sərbəsm moplaşma azadlığı

I. Hər kəsin başqaları ilə birlikdə sərbəst toplaşmaq azadlığı vardır.

II. Hər kəsin başqaları ilə birlikdə müvafiq dövlət orqanlarını qabaqjadan xəbərdar etməklə dinj, cilahsız yığışmaq, yığınjaqlar, mitinqlər, nümayişlər, küçə uyryşləri keçirmək, pikетlər düzəltmək hüququ vardır.

Azərbayjan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının həyama keçirilməsinin mənzimlənməsi haqqında

AZƏRBAYJAN RESPUBLİKASININ

KONSTİTUSİYA QANUNU

(Çıxarış)

Maddə 3. Qanun əsasında insan hüquqlarının və azadlıqlarının məhdudlaşdırılmasına dair mələblər

3.1. Azərbayjan Respublikasının Konstitusiyasında və Azərbayjan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulmuş insan hüquqları və azadlıqları yalnız qanunla məhdudlahdırıla bilər.

3.2. İnsan hüquqlarını və azadlıqlarını məhdudlaşdıran qanunda məhdudlaşdırılan hüquq və ya azadlıq, habelə Azərbayjan Respublikası Konstitusiyasının müvafiq maddəsi göstərilməlidir.

3.3. İnsan hüquqlarına və azadlıqlarına qoyulan məhdudiyyətlər həmin hüquqların və azadlıqların mahiyyətini dəyişməməlidir.

3.4. İnsan hüquqlarına və ya azadlıqlarına qoyulan məhdudiyyətlər Azərbayjan respublikasının Konstitusiyasında və bu Konstitusiya Qanununda nəzərdə tutulan qanuni məqsədə yönəlməli və həmin məqsədə mütanasib olmalıdır.

3.5. Azərbayjan Respublikası Konstitusiyasının 71-ji maddəsinin III hissəsində göstərilən əsaslarla yanaşı, insan hüquqları və azadlıqları digər insanların hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsinə təminat verilməsi və onların müdafiə edilməsi məqsədi ilə məhdudlaşdırıla bilər.

3.6. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında göstərilən digər əsaslarla yanaşı, Konstitusiyanın 28-ji maddəsinin III hissəsində, 32-ji, 33-jü, 49-ju, 50-ji, 51-ji, 58-ji maddələrində göstərilən hüquqlar və azadlıqlar və 47-ji maddəsində göstərilən söz azadlığı dövlət təhlükəsizliyi mənafeoəri üçün, sağlamlığın və mənəviyyatın, digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının qorunması üçün, jinayətin qarşısının alınması məqsədi ilə; Konstitusiyanın 32-ji, 33-jü, 49-ju, 50-ji və 58-ji maddələrində göstərilən hüquqlar və azadlıqlar və 47-ji maddəsində göstərilən söz azadlığı həmçinin ijtişaşların qarşısının alınması üçün; Konstitusiyanın 28-ji maddəsinin III hissəsində, 49-ju, 50-ji və 58-ji maddələrində göstərilən hüquqlar və azadlıqlar, 47-ji maddəsində göstərilən söz azadlığı və 48-ji maddəsinin II hissəsində göstərilən hər hansı dinə etiqad etmək, dinə münasibəti ilə bağlı əqidəsini ifadə etmək və yaymaq hüququ həmçinin ijtimai təhlükəsizliyin qorunması üçün; Konstitusiyanın 28-ji maddəsinin III hissəsində, 32-ji və 33-jü maddələrində göstərilən hüquqlar və azadlıqlar və 48-ji maddəsinin II hissəsində göstərilən hər hansı dinə etiqad etmək, dinə münasibəti ilə bağlı əqidəsini ifadə etmək və yaymaq hüququ həmçinin ijtimai qaydanın təmin edilməsi üçün, Konstitusiyanın 32-ji və 33-jü maddələrində göstərilən hüquqlar və azadlıqlar həmçinin ölkənin iqtisadi rifahi mənafeləri üçün; Konstitusiyanın 47-ji maddəsində göstərilən söz azadlığı və 50-ji maddəsində göstərilən məlumat azadlığı həmçinin dövlətin ərazi bütövlüyü mənafelərinin təmin edilməsi məqsədi ilə, digər şəxslərin nüfuzu və ya hüquqlarının müdafiəsi üçün, məxfi qaydada əldə edilmiş məlumatın açıqlanmasının qarşısının alınması və ya məhkəmənin nüfuzunun və qərəzsizliyinin təmin edilməsi üçün; Konstitusiyanın 48-ji maddəsinin II hissəsində göstərilən hər hansı dinə etiqad etmək, dinə münasibəti ilə bağlı əqidəsini ifadə etmək və yaymaq hüququ sağlamlığın və ya mənəviyyatın və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının qorunması məqsədi ilə məhdudlaşdırıla bilər.

Azərbaycan Respublikassnsn
Seçki Məcəlləsi

(çıxarış)

Maddə 86. Kümləvi mədbirlər yolu ilə seçkiqabağı məşviqamın aparılması şərmləri

86.1. Dövlət orqanları bələdiyyə qurumları qeydə alınmış namizədə, siyasi partiyaya, siyasi partiyaların blokuna, referendum üzrə təşviqat qrupuna vətəndaşlarla görüşlər, açıq müzakirələr təşkil edilməsində və keçirilməsində kömək etməlidirlər.

86.2. Qeydə alınmış namizədin, siyasi partiyanın, siyasi partiyalar blokunun, referendum üzrə təşviqat qrupunun səlahiyyətli nümayəndələrinin, onların vəkil edilmiş şəxslərinin seçijilərlə görüşlərinin keçirilməsi üçün yer ayrılması barədə verdikləri ərizələrə müvafiq ijra hakimiyyəti orqanları tərəfindən Azərbayjan respublikası qanunlarına uyğun olaraq baxılır.

86.3. Seçki komissiyalarının sifarişi ilə dövlət və ya bələdiyyə mülkiyyətində olan, seçkiqabağı tədbirlərin keçirilməsi üçün yaralı yer (bina, otaq) qeydə alınmış namizədlərin, siyasi partiyaların, siyasi partiyalar blokларının, referendum üzrə təşviqat qruplarının səlahiyyətli nümayəndələrinin, onların vəkil edilmiş şəxslərinin seçki komissiyası ilə razılaşdırdıqları vaxtda seçijilərlə görüşlər üçün istifadəyə mülkiyyətçilər tərəfindən pulsuz verilir. Göstərilən yer (otaq, bina) qeydə alınmış namizədlərdən birinə, siyasi partiyaya, siyasi partiyaların blokuna, referendum üzrə təşviqat qrupuna

seçkiqabağı təşviqatın aparılması üçün verilmişsə, mülkiyyətçi qeydə alınmış digər namizədə siyasi partiyaya, siyasi partiyaların blokuna, referendum üzrə təşviqat qrupuna eyni istifadə şərtləri ilə həmin yeri (otağı, binanı) verməkdən imtina edə bilməz. Seçki komissiyaları qeydə alınmış namizədlərə, siyasi partiyalara, siyasi partiyaların blokларına, referendum üzrə təşviqat qruplvrına seçkiqabağı kütləvi tədbirlər keçirmək üçün bərabər şəraiт yaradırlar.
86.4. Qeydə alınmış namizədlər, siyasi partiyalar, siyasi partiyaların blokları, referendum üzrə təşviqat qrupları seçijilərlə görüşlər, yığınjaqlar, digər seçkiqabağı kütləvi tədbirlər keçirmək üçün, mülkiyyət formasından asılı olmayaraq, vətəndaşlara və təşkilatlara məxsus bina və otaqları müqavilə əsasında ijarəyə götürmək hüququna malikdirlər.

86.5. Dövlətin müvafiq reyestrlərinə daxil edilmiş, mədəniyyət obyektləri sayılan bina və avadanlıq təşviqat məqsədləri üçün istifadə edilə bilməz.

86.6. Hərbi hissələrin, hərbi təşkilatların və idarələrin ərazisində seçkiqabağı təşviqat aparılması qadağandır. Qeydə alınmış namizədlər, siyasi partiya, siyasi partiyaların bloku, referendum üzrə təşviqat qruppu, onların səlahiyyətli nümayəndələri və vəkil edilmiş şəxsləri hərbi hissələrin yerləşdiyi ərazinin hüdudlarında hərbi qulluqda sayılan seçijilərlə görüşlərini hərbi hissə komandirinin idarə seçki komissiyası ilə birlikdə belə görüşün keçirilməsini təyin etdikləri günə azı 3 gün qalmış müvafiq seçki dairəsi üzrə qeydə alınmış bütün namizədlərin, namizədləri qeydə alınmış bütün siyasi partiyaların, siyasi partiyalar blokларının, referendum üzrə təşviqat qruplarının mütləq dəvət edilməsi və ya onlara xəbər verilməsi şərti ilə təşkil edə bilərlər. Bu görüşlərin keçirilməsində yuxarıda göstərilən şəxslərə, siyasi partiyalara və siyasi partiyaların blokларına, referendum üzrə təşviqat qruplarına bərabər şəraiт və həmin görüşlərin müşahidə edilməsi üçün müşahidəçilərə imkan yaradıomalıdır.

86.7. Seçkiqabağı kütləvi tədbirlərin keçirilməsində təhlükəsizliyi və ijtimai asayişi qanunverijiliyə uyğun olaraq müvafiq ijra hakimiyyəti orqanları təmin edirlər.

Sərbəsm moplaşmaq azadlığı haqqında Azərbayjan Respublikasının qanunu

(çıxarış)

Maddə 14. toplantının keçirilməsi ilə əlaqədar polis orqanlarının səlahiyyətləri

I. Toplantının keçirilməsi ilə əlaqədar polis orqanlarının aşağıdakı hüquqları vardır:

1) toplantının təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədi ilə yığınjağın, mitnqin, nümayişin, küçə yürüşünün və ya piketin keçirilməsinə bir gün qalmış toplantı yerini yoxlamaq;

2) bu Qanunun 5-ji maddəsinin IV hissəsində nəzərdə tutulmuş toplantılar istisna olmaqla eçirilməsi barədə qabaqjadan yazılı xəbərdarlıq verilməyən toplantını zəruri hallarda dayandırmaq;

3) yazılı xəbərdarlıqla göstərilən şərtlərə uyğun keçirilməyən toplantını zəruri hallarda dayandırmaq;

4) toplantıya odlu və ya soyuq silah, habelə insanların həyat və sağlamlığı üçün təhlükə yarada bilən və ya əmlaka zərər vura bilən Daş-kəsək, şüşə və taxta parçaları,

dəyənəklər, bədən xəsarəti yetirmək üçün xüçusi düzəldilmiş əşyalar, partlayıjı maddələr və ya pirotexnika məmulatları, güjlü təsir edən, zəhərli, tez alışan və ya aşındırıjı maddələr, radioaktiv materiallarla gəlmiş şəxsləri saxlamaq və tədbirin keçirildiyi yerdən uzaqlaşdırmaq;

5) bu maddənin 4-jü bəndində nəzərdə tutlmuş əşya və ya maddələri gəzdirməsi barədə əsaslı şübhə doğuran adamlara şəxsi baxış keçirmək. II. Bu qanunun 8-ji maddəsinin I-III hissələrində nəzərdə tutulmuş qadağanların və 7-ji maddəsində, habelə 8-ji maddəsinin IV və V hissələrində nəzərdə tutulmuş sərənjamların ijrası ilə əlaqədar polis orqanlarının aşağıdakı hüquqları vardır;
1) toplantının dayandırılması və dağılışması barədə təşkilatçılara və iştirakçılara məlumat vermək;
2) toplantının təşkilatçılarına və iştirakçılarına toplantının dayandırılması və iştirakçıların dağılışması üçün bütün mövjud imkanlardan istifadə etmək barədə əmr vermək;
3) toplantının dayandırılması və iştirakçıların dağılışması barədə əmrin yerinə yetirilmədiyi halda onlara qarşı güj tətbiq ediləjəyi barədə təşkilatçıları və iştirakçıları xəbərdar etmək;
4) toplantının dayandırılması və iştirakçıların dağılışması üçün müvafiq güj tətbiq etmək;
5) toplantını dayvndırmaq və dağılışmaq barədə əmri yerinə yetirməyən şəxsləri saxlamaq;
III. Bu maddədə nəzərdə tutulmuş hallarda polis orqanları qayda-qanunu bərpa etmək məqsədi ilə son dərəjə zəruri olan müvafiq vasitələrdən istifadə etməlidirlər.
IV. Toplantı zamanı ijtimai asayişi qorumaq, ijtimai qaydanı bərpa etmək və insanların təhlükəsizliyini təmin etmək üçün daxtlt qoşunlardan istifadə edilə bilər.
V. Toplantının bu maddədə nəzərdə tutulan hallarda güj tətbiq edilməklə dağıdılması zamanı polis işçiləri və daxili qoşunlar əl-qolu bağlama vasitələrindən, qalxanlardan, dəyənəklərdən, su atan vasitələrdən, xüsusi təyinatlı qazlardan, rezin güllələrdən və bu məqsədlər üçün nəzərdə tutulmuş digər xüsusi vasitələrdən istifadə edə bilərlər.
VI. Azərbayjan Respublikası qanunverijiliyində nəzərdə tutulmuş polis orqanlarının səlahiyyəti bu Qanunla məhdudlaşdırılmır.

Polis haqqında Azərbayjan Respublikası Qanunu

(çıxarış)

Maddə 26. Polis tərəfindən fizıki qüvvənin, xüsusi vasitələrin və ya odlu silahın tətbiqi

I. Polis əməkdaşı onun qanuni tələblərini ijra etməyən hər hansı şəxsə qarşı yalnız aşağıdakı hallarda fizıki qüvvə tətğiq edə bilər:
1) hazırlanan və törədiləilən jinayətin qarşısı alındıqda;
2) inzibati xətanı və ya jinayəti törədən şəxs tutulduqda;
3) hər hansı hüquqpozmanın törədilməsində güj işlədildikdə;
II. Polis əməkdaşı onun qanuni tələblərini ijra etməyən hər hansı şəxsə qarşı xüsusi vasitələri aşağıdakı hallarda tətğiq edə bilər;
1) İnsan həyatına və sağlamlığına real təhlükə yaradan basqın və ya digər zorakılıq edildikdə;

2) qiyam və ya kütləvi iğtişaşlar baş verdikdə;
3) girov saxlanılan şəxs və ya zəbt olunmuş binalar, tikililər, qurğular, torpaq sahələri və

nəqliyyat vasitələri azad edildikdə;
4) yaşayış binalarına, habelə müəssisələrin, idarələrin, təşkilatların binalarına qrupp halında basqın dəf edildikdə;
5) müqavimət göstərən və ya insan həyatı və sağlamlığı habelə mülkiyyət əleyhinə jinayət törədən şəxs yaxalandıqda və ya qaçmağa jəhd göstəridikdə
6) tutulan şəxs tərəfindən silahlı müqavimət göstərildikdə və ya göstərəjəyinə ehtimal etməyə kifayət qədər əsas olduqda;
7) jinayət törədilməsində şübhələndiyinə görə tutulmuş, barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilmiş və ya müəyyən müddətə azadlıqdan məhrumetmə, yaxud ömrlük azadlıqdan məhrumetmənövündə jəzaya məhkum olunmuş şəxsin həbsdən qaçmasının qarşısını aldıqda, habelə bu şəxsin qanunsuz azad edilməsi üçün kənar şəxslər tərfindən güj işlədildikdə;
8) ijtimai təhlükəli əməl törətmiş şəxsi tutub polisə gətirərkən onun müqavimət göstərə biləjəyi və ya qaçma ehtimalı olduqda;
9) həbs olunanları müşayiət etdikdə;
10) şəxsin təhlükəli hərəkətləri ilə özünə və ya ətrafındakılara zərər yetirə biləjəyi ehtimalı olduqda;
11) ijtimai təhlükəli əməl törətmiş şəxs tutularkən onu binadan, nəqliyyat vasitəsindən çıxmağa məjbur etdikdə;
12) sürüjü öz hərəkətləri ilə insan həyatına və sağlamlığına real təhlükə yaratdıqda, nəqliyyat vasitəsini dayandırmaq haqqında polis əməkdaşının aşkar olan dayanma tələbinə tabe olmadıqda və onun saxlanılmasına başqa imkan olmadıqda (məjburi dayandırma vasitələri).
III. 2-ji və 12-ji bəndləri istisna olmaqla bu maddənin II hissəsində nəzərdə tutulmuş hallarda polis əməkdaşı xidməti itdən də istifadə edə bilər.
IV. Polis əməkdaşı Azərbayjan Respublikasının Qanunverijiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada aşağıdakı hallarda odlu silah tətbiq edə bilər. 1) bu maddənin II hissəsinin 1-ji, 2-ji, 3-jü və 4-jü bəndlərində nəzərdə tutulmuş hallarda ijtimai həhlükəli əməl odlu silah işlədilməklə törədildikdə;
2) bu maddənin II hissəsinin 7-ji bəndində nəzərdə tutulmuş hallar olduqda;
3) insan həyatına qəsd olunduqda və məjburi dayandırma vasitələrinin tətbiqi nətijə vermədikdə;
4) şəxs yaxalanarkən silahlı müqavimət göstərdikdə;
5) insan həyatına real təhlükə yaradan jinayətin qarşısı alındıqda;
6) odlu silahın digər şəxs tərəfindən ələ keçirilməsinin qarşısı alındıqda;
7) insana hüjum edən və ya real təhlükə yaradan heyvan məhv edildikdə;
V. Bu maddənin IV hissəsində müəyyən edilən hallardan başqa, həmçinin təhlükə və ya xəbərdarlıq siqnalı verildikdə, habelə yardım çağırıldıqda odlu silahdan istifadə edilə bilər.
VI. Bu Qanunun tələblərinə uyğun olaraq fizıki qüvvənin, xüsusi vasitələrin və ya odlu silahın tam zəruri hallarda tətbiqi yaranmış təhlükəyə mütanasib olmalıdır. Fizıki qüvvənin, xüçusi vasitələrin və ya odlu silahın tam zəruri hallarda tətbiqi zamanı hər hansı şəxsin həyatdan məhrum edilməsi yaşamaq hüququnun pozulması kimi qiymətləndirlə bilməz.
VII. Polis əməkdaşı tərəfindən fizıki qüvvənin, xüsusi vasitələrin, odlu silahın tətbiq edildiyi hər bir halda müvafiq polis orqanında xmdməti yoxlama aparılmalı və fizıki qüvvənin, xüçusi vasitələrin, odlu silahın qanunauyğunluğu barədə müvafiq rəy verilməlidir.
VIII. İnsanın anatomik bütövlüyünə müxtəlif dərəjəli xəsarətlər yetirməklə dağıdıjı təsir göstərə bilən və ya özünü doğrultmayan yüksək təhlükə mənbəyi olan xüsusi vasitələrin polisin sərənjamına verilməsi qadağandır.
IX. Fizıki qüvvənin, xüsusi vasitələrin və odlu silahın qanunsuz tətbiqinə yol verən polis

əməkdaşı Azərbayjan Respublikasının Qanunverijiliyi ilə müəyyənləşdirilmiş məsuliyyət daşıyır.

Maddə 27. Fizıki qüvvənin, xüsusi vasitələrin və odlu silahıntətbiqi ilə bağlı polis əməkdaşının vəzifələri

I. Fizıki qüvvənin, xüsusi vasitələrin və odlu silahın tətbiqi ilə bağlı vəzifələrini həyata keçirən polis əməkdaşı:
1) insana qarşı fizıki quvvə, xüsusi vasitələri və ya odlu silahı yalnız son zərurət və ya zəruri müdafiə vəziyyətində, bütün digər təsir imkanlarından istifadə lazımi nəticə vermədikdə, hüquqpozmanın ağırlıq dərəjəsindən və ya onu törədənin şəxsiyyətindən asılı olaraq tətbiq etməlidir.
2) odlu silah işlətməklə basqın edildiyi və ya silahlı müqavimət göstərildiyi hallar istisna olmaqla, fizıki qüvvə, xüsusi vasitələr və odlu silah qadınlara, azyaşlılara, yanında azyaşlı olan, əlilliyi və digər fizıki və psixi qüsurları aşkar bilinən şəxslərə qarşı, habelə insanların toplaşdığı yerlərdə kənar şəxslərin zərər çəkə biləjəyi hallarda odlu silahı tətbiq etməməlidir;
3) yalnız real təhlükənin qarşısı alınarkən odlu silah tətbiq edə bilər;
4) odlu silahı tətbiq etməzdən əvvəl şifahi xəbərdarlıq etməli və ya xəbərdarlıq etməli və ya xəbərdarlıq atəşi açmalıdır (qəfil, yəni birdən-birə gözlənilməz hüjum baş verərsə, habelə hüjum üçün odlu silahdan mexaniki nəqliyyat vasitəsindən, təhlükə yaradan yırtıjı, vəhşi və ya başqa heyvandan istifadə olunarsa, polis əməkdaşı xəbərdarlıq etmədən odlu silahı tətbiq edə bilər;
5) fizıki qüvvənin, xüsusi vasitələrin, odlu silahın tətbiq edilməsi nəticəsində zərərçəkənlərə tibi yardımın göstərilməsini təmin etməlidir;
6) odlu silahın tətbiq edildiyi yerin dəyişdirlməmiş saxlanılmasına çalışmalıdır;
7) fizıki qüvvə, xüsusi vasitələr və odlu silah tətbiq etdiyi hallar barəsində polis əməkdaşı dərhal xidmət etdiyi və ya odlu silahın tətbiq edildiyi ərazini polis orqanına yazılı məlumat verməlidir;
8) fizıki qüvvənin, xüçusi vasitələrin odlu silahın tətbiq edilməsi barədə 24 saat ərzində müvafiq prokurora yazılı məlumat verməlidir.

Daxili qoşunların smamusu haqqında

Azərbayjan Respublikasının qanunu

(ç ı x a r ı ş)

M a d d ə 1 9 . F i z i k i q ü v v ə n i n , xüsusi vasimələrin, silahın və döyüş mexnikasının məmbiqi şərmləri və hüdudları

Anjaq bu Qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada daxili qoşunların fizıki qüvvə işlətmək xüsusi vasitələri, tabel silahını və ştatlı döyüş texnikasını saxlamaq və tətbiq etmək hüququ vardır.

Daxili qoşunların hərbi qulluqçuları xüsusi hazırlıq keçməli, həbelə fizıki qüvvənin, xüsusi vasitələrin, silahın və döyüş texnikasının tətbiqi ilə bağlı şəraitdə əməliyyatlara yararlılıq, habelə zərər çəkənlərə həkiməqədər yardım göstərmək bajarığı baxımından müntəzəm yoxlanılmalıdır.

Fizikи qüvvəni, xüsusi vasitələri, silahı və ya döyüş texnikasını tətbiq edərkən daxili qoşunların hərbi qulluqçuları;

a) bunlardan istifadə etmək niyyəti barəsində xəbərdarlıq etməli, bu zaman öz tələblərinin yerinə yetirilməsi üçün kifayət qədər vaxt verməlidirlər; fizikи qüvvənin, xüsusi vasitələrin, silahın və ya döyüş texnikasının tətbiqində ləngiməyin vətəndaşların, hərbi qulluqçuların və ya daxili işlər orqanları əməkdaşlarının həyatı və sağlamlığı üçün bilavasitə təhlükə törətdiyi, digər ağır nəticələr törədə biləjəyi və ya yaranmış vəziyyətdə bu jür xəbərdarlığın yersiz və qeyri-mümkün olduğu hallar istisna təşkil edir;

b) bədən xəsarəti almış şəxslərə həkiməqədər yardım göstərilməsini təmin etməlidirlər;

v) fizikи qüvvənin, xüsusi vasitələrin, silahın və döyüş texnikasının tətbiq edildiyi hər bir hal barəsində komanda üzrə dərhal məlumat verməlidirlər;

q) daxili qoşunların müvafiq komaqdirləri və rəisləri fizikи qüvvə, xüsusi vasitələr, silah və döyüş texnikası tətbiq edilərkən bütün yaralanma və ya ölüm halları barəsində dərhal ərazi prokuroruna məlumat verməyə borjludurlar;

hərbi qulluqçuların öz səlahiyyətini aşaraq fizikи qüvvə, xüsusi vasitələr, silah və ya döyüş texnikası tətbiq etməsi qanunverijilikлə nəzərdə tutulmuş məsuliyyətə səbəb olur.

Maddə 20. Fizikи qüvvə işlədilməsi

Jinayətlərin və inzibati hüquq pozuntularının qarşısını almaq, bu pozuntuları törətmiş şəxsləri tutmaq, daxili qoşun hərbi qulluqçularının qanuni tələblərinə müqaviməti aradan qaldırmaq üçün daxili qoşunların hərbi qulluqçularının onlara həvalə olunmuş vəzifələrin ijrasını başqa üsullarla təmin etmək mümkün olmadıqda fizikи qüvvə, o jümlədən döyüş üsulları işlətmək hüququ vardır.

Maddə 21. ***Xüsusi vasimələrin məmbiqi***

Zərurət olduqda daxili qoşunların hərbi qulluqçuları aşağıda sadalanan xüsusi vasitələri tətbiq edə bilərlər:

Rezin dəyənəklər, gözyaşardıjı qaz, əl qandalları, yayındırıjı təsir göstərən işıq-səs vasitələri, maneə dağıdan vasitələr, nəqliyyat vasitəsini məjburi dayandıran vasitələr, suvaranlar və zirehli maşınlar (yalnız hərbi hissə komandirinin göstərişi ilə və tətbiq anından 24 saat keçənədək ərazi prokuroruna məlumat verməklə), xidmət itləri;

Aşağıdakı hallarda daxili qoşunların hərbi qulluqçularının şəxsən və ya bölmənin tərkibində yalnız göstərilən xüsusi vasitələri tətbiq eimək hüququ vardır:

a) vətəndaşlara, hərbi qulluqçulara və ya daxili işlər orqanlarının əməkdaşlarına basqınları dəf etmək üçün-rezin dəyənəklər, gözyaşardıjı qaz, yayındırıjı təsir göstərən işıq-səs vasitələri, xidmət itləri;

b) daxili qoşunların hərbi qulluqçusuna göstərilən qanunsuz müqavimətin qarşısını almaq üçün-rezin dəyənəklər, gözyaşardıjı qaz, əl qandalları, xidmət itləri;

vətəndaşların həyatına, sağlamlığına və ya mülkiyyətinə qarşı jinayət başında yaxalanmış və gizlənməyə jəhd göstərən şəxsləri tutmaq üçün – əl qandalları, xidmət itləri;

q) silahlı müqavimət göstərmək niyyətində olduqlarını güman etmək üçün kifayət qədər əsas olan şəxsləri tutmaq üçün-gözyaşardıjı qaz, əl qandalları, yayındırıjı təsir göstərən işıq-səs vasitələri, maneədağıdan vasitələr, suvaranlar və zirehli maşınlar, xidmət itləri;

ğ) qaça biləjəkləri, yaxud ətrafdakılara və ya özlərinə zərər vura biləjəkləri rəftarından görünən və ya daxili qoşunların hərbi qulluqçusuna müqavimət göstərən tutulmuş şəxsləri polis orqanlarına aparmaq, inzibati qaydada həbs edilmiş şəxsləri silahlı müşayiət və mühafizə etmək üçün-xidmət itləri;

d) hərbi şəhərjiklərə, hərbi eşelonlara və dəstələrə, mühafizə olunan obyektlərə, qurğulara, yüklərə basqını dəf etmək üçün-rezin dəyənəklər, gözyaşardıjı qaz, yayındırıjı təsir göstərən işıq-səs vasitələri, suvaranlar və zirehli maşınlar, xidmət itləri;

e) gtrovları, tutlmuş binaları, otaqları, qurğuları, nəqliyyat vasitələrini və ərazi" hissələrini azad etmək üçün-rezin dəyənəklər, gözyaşardıjı qaz, yayınlırıjı təsir göstərən işıq-qaz vasitələri, maneədağıdan vasitələr, suvaranlar və zirehli maşınlar, xidmət itləri;

ə) kütləvi iğtişaşların və nəqliyyatın, rabitənin, müəssisələrin, idarələrin, təşkilatların işini pozan hərəkətlərin qarşısını almaq üçün-rezin dəyənəklər, gözyaşardıjı qaz, yayındırıjı təsir göstərən işıq-səs vasitələri, suvaranlar və zirehli maşınlar, xidmət itləri;

j) hərbi və fövqəladə vəziyyətin hüquqi recimi şəraitində sürüjüləri dayanmaq barəsində qanuni tələbləri yerinə yetirməyən nəqliyyat vasitələrini dayandırmaq üçün, habelə jəza və ya ibtidai həbsdə olan, azadlıqdan məhrumetmə yerindən və mühafizədən qaçmış şəxsləri nəqliyyat vasitəsində yaxalayarkən-nəqliyyat vasitəsini məjburi dayandıran vasitələr;

z) jəza çəkən və ya ibtidai həbsdə olan, azadlıqdan məhrumetmə yerindən və mühafizə altından qaçmış şəxsləri axtarıb tutmaq üçün-rezin dəyənəklər, gözyaşardıjı qaz, əl qandalları, yayındırıjı təsir göstərən işıq-səs vasitələri, maneədağıdan vasitələr, nəqliyyat vasitəsini məjburi dayandıran vasitələr, suvaranlar və zirehli maşınlar, xidmət itləri;

Bu Qanunun 22-ji maddəsinin birinji hissəsində nəzərdə tutulmuş hallarda da xüsusi vasitələrin bütün növləri tətğiq edilə bilər.

Aşkar hamiləlik əlamətləri olan qadınlara, aşkar əlillik əlamətləri olan şəxslərə və azyaşlılara qarşı xüsusi vasitələri tətbiq etmək qadağandır: onların silahlı müqavimət göstərdiyi, adamların həyatına və sağlamlığına təhlükə törədən basqınlar etdiyi hallar istisnadır.

Zəruri müdafiə şəraitində və ya son zərurət olduqda xüsusi vasitələr və ya odlu silah yoxdursa, daxili qoşunların hərbi qulluqçusu əl altında olan vasitələrdən istifadə edə bilər.

M a d d ə 22. ***Silah işlədilməsi***

Aşağıdakı hallarda zərurət olduqda daxili qoşunların hərbi qulluqçuları xəbərdarlıq etdikdən sonra şəxsən və ya bölmənin tərkibində silah işlədirlər;

a) vətəndaşları onların həyatına və sağlamlamlığına təhlükə törədən basqından müdafiə etmək üçün;

b) hərbi qulluqçuların, daxili işlər orqanları əməkdaşlarının və silah-əmək müəssisələri işçilərinin həyatına və ya sağlamlığına təhlükə törədən basqını dəf etmək, habelə onların silahını almaq jəhdlərini aradan qaldırmaq üçün;

v) girovları, mühafizə olunan tutulmuş obyektləri, qurğuları, yükləri və döyüş texnikasını azad etmək üçün;

q) vətəndaşların həyatına, sağlamlığına və mülkiyyətinə qarşı jinayət başında yaxalanan və gizlənməyə çalışan, habelə silahlı müqavtmət göstərən şəxsləri tutmaq üçün;

ğ) jinayət törətməkdə şübhə edilib tutulmuş şəxslərin: barəsində həbs qəti-imkan təbdiri seçilmiş şəxslərin; azadlıqdan məhrumetməyə məhkum olunmuş şəxslərin mühafizədən qaçmasının qarşısını almaq, habelə bu bənddə göstərilmiş şəxslərin zorakılıqla azad edilməsi jəhdlərinin qarşısını almaq üçün;

d) fövqəladə vəziyyət recimi şəraitində yaşayış məntəqəsinə giriş-çıxış postlarında əməkdaşın və ya hərbi qulluqçunu tələbinə baxmayaraq dayanmaqdan imtina edən nəqliyyat vasitəsini zədələyib saxlamaq üçün;

e) hərbi şəhərjiklərə, hərbi eşolonlara və dəstələrə, mühafizə olunan obyektlərə,

qurjulara və yüklərə, vətəndaşların mənzillərinə dövlət orqanlarının, ijtimai birliklərin, müəssisələrin, idarələrin və təşkilatların binalarına qrup halında və ya silahlı basqını, o jümlədən nəqliyyat vasitələrindən istifadə etməklə törədilən basqını dəf etmək üçün;

ə) özlərində olan silahı və döyüş texnikasını təhvil vermək barəsində daxili qoşunların hərbi qulluqçularının qanuni tələblərini yerinə yetirməkdən imtina edən silahlı qrupların müqavimətini qırmaq, hüquqa zidd hərəkətlərə son qoyiaq üçün;

j) silah işlətmək niyyəti barəsində vətəndaşlara xəbərdarlıq etmək, həyəjan siqnalı vermək və köməyə çağırmaq üçün;

Aşağıdakı hallarda silah xəbərdarlıq edilmədən tətbiq olunur:

a) mühafizə olunan obyektə, bölməyə, qaravula (qoşun dəstəsinə) silahdan, döyüş texnikasından və nəqliyyat vasitələrindən, o jümlədən uçuş aparatlarından, dəniz gəmilərindən istifadə etməklə edilən basqını dəf etdikdə;

b) azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin bəsqınını dəf edərkən, yaxud öz vəzifə borjlarını ijra edən daxili qoşunların və daxili işlər orqanlarının şəxsi heyətinin, məhkəmə və prokurorluq işçilərinin həyatına bilavasitə təhlükə törədən digər qərəzli hərəkətlər edildikdə;

v) silahlı müqavimət göstərən jinayətkarı (qaydanı pozanı) tutarkən; eləjə də məhkum silahla və ya nəqliyyat vasitələrinin köməyi ilə, yaxud məhdud görmə şəraitində, yaxud meşəlikdə mühafizədən qaçdıqda, yaxud hərəkət zamanı nəqliyyat vasitələrindən qaçdıqda;

M a d d ə 23. ***Silah işləmməyin qadağan edilməsi***

Qadınların, aşkar əlillik əlamətləri olan və yetkinlik yaşına çatmadığı aşkar bilinən şəxslərin silahlı müqavimət göstərdikləri, yaxud adamların həyatı üçün təhlükə törədən qrup halında basqın etdikləri hallar istisna olmaqla, onlara qarşı habelə kənar şəxslərin zərər çəkə biləjəkləri izdihamlı küçələrdə, meydanlarda, başqa ijtimai yerlərdə və alışmaq, partlamaq təhlükəsi olan anbarlar (saxlanjlər) istiqamətində silah işlətmək qadağandır.

Hərbi qulluqçu silahın qanunsuz tətbiqi üçün qüvvədə olan qanunverijiliyə müvafiq məsuliyyət daşıyır.

M a d d ə 24. ***Döyüş mexnikasının məmbiqi***

Daxili qoşunların silahları arasında olan ştatlı döyüş texnikası aşağıdakı hallarda tətbiq edilir.

a) girovları, mühafizə olunan tutlmuş obyektləri, qurğuları, yükləri və döyüş texnikasını azad etmək üçün;

b) silahlı müqavimət göstərən şəxsləri tutmaq üçün;

v) fövqəladə vəziyyətin hüquqi recimi şəraitində nəqliyyat vasitələrini dayandırmaq üçün;

q) hərbi şəhərjiklərə, hərbi eşelonlara və dəstələrə, mühafizə olunan obyektlərə, qurğulara və yüklərə, vətəndaşların mənzillərinə, dövlət orqanlarının, ijtimai birliklərin, müəssisələrin, idarələrin və təşkilatların binalarına edilən qrupp halında və ya silahlı basqını, o jümlədən nəqliyyat vasitələrindən istifadə olunmaqla edilən basqını dəf etmək üçün:

ğ) özlərində olan silahı və döyüş texnikasını təhvil vermək barəsində daxili qoşunların hərbi qulluqçularının qanuni tələblərini yerinə yetirməkdən imtina edən silahlı qrupların müqavimətini qırmaq və hüquqa zidd hərəkətlərə son qoymaq üçün;

M a d d ə 25. ***Daxili qoşunların hərbi qulluqçusunun şəxsi məhlükəsizliyi üçün məminamlar***

Əgər daxili qoşunların hərbi qulluqçusu yaranmış şəraitdə bu Qanunun 22-ji

maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada silah işlətmək üçün əsasların yarana biləjəyini güman edirsə, onun silahı çıxarıb hazır vəziyyətə gətirmək hüququ vardır.

Tutulmuş şəxsin əlindəki soyuq və uə odlu silahla, yaxud bədən xəsarəti yetirə bilən əşya ilə daxili qoşunların hərbi qulluqçusuna yaxınlaşmaq, bu zaman hərbi qulluqçunun g.stərdiyi məsafəni qısaltmaq habelə hərbi qulluqçunun silaşına toxunmaq jəhdləri hərbi qulluqçuya bu Qanunun 22-ji maddəsinni ğirinji hissəsinin "b" bəndinə müvafiq surətdə silah işlətmək hüququ verir.

Hərbi qulluqçuların və onların ailə üzvlərinin təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə hərbi hissələrin yeri (yerdəyişməsi), daxili qoşunların hərbi qulluqçularının xidmət və yaşayış yeri barəsində məlumatın kütləvi informasiya vasitələrində elan edilməsinə yol verilmir. Daxili qoşunların xidmət-döyüş fəaliyyəti barəsində məlumat yalnız hərbi hissə komandirinin, daxili Qoşunlar Baş İdarəsi və ya hərbi tədris müəssisəsi rəisinin ijazəsi ilə verilə bilər.

AVROPA MƏHKƏMƏSİNİN QƏRARLARINDAN ÇIXARIŞLAR

Avropa İnsan Haqqları Məhkəməsinin Qərarı

Bonçkovskiy və başqaları Polşaya qarşı (çıxarış)
(BĄCZKOWSKI AND OTHERS v. POLAND)
(Ərizə no. 1543/06)
03/05/2007

Fakmlar

Şikayətçilər Bərabərlik Fondu və fondun beş üzvü, yəni, Tomaş Bonçkovski, Robert Bedron, Kşistov Klişinski, İnqa Kostceva, və Tomaş Şipula, həmçinin homoseksualist orinetasiyaya malik digər qeyri-dövlət təşkilatlarıdır.

Şikayətçilər 2005-ji il iyul aynın 10-dan 12-nə kimi Bərabərlik Fondu tərfəinindən keçirilən «Bərabərlik Günü» jərçivəsində Varşava küçələrində yürüş keçirmək niyyətində olmuşlar. Yüruşün keçirilməsində məqsəd ijtimai diqqəti, azlıqlar, qadın və qüsurlu şəxslərə qarşı ayrı-seçkilik hallarına, yönəltməkdən ibarət olmuşdur. Şikayətçilər eyni zamanda, iyun ayının 12-də Varşavanın yeddi müxtəlif meydanında mitinq təşkil etmək istəyirdilər. Mitinqlərin, qadın və azlıqlara münasibətdə ayrı-seçkiliyə qarşı etirazlara həsr edilməsi planlaşdırılırdı.

Şikayətçilər 12 May 2005-ji ildə yürüş, 3 iyun 2005-ji il tarixdə isə mitinq keçirilməsi üçün mürajiət təqdim etmişdilər.

2005-ji il may ayının 5-də gündəlik «Vıborça» qəzeti Varşava şəhərinin meri ilə musahibə dərj etmişdir. Bu müsahəbədə nümayiş keçirilməsi mürajiətə münasibət haqqında suala şəhər meri belə javab vermişdir ki, mitinqin keçirilməsinə heç bir halda razılıq verməyəjəkdir və onun fikinjə «homoseksualizmin təbliğatı sərbəst toplaşmaq azadlığı ilə bir araya sığmır».

Varşava şəhər meriyasının nümayəndəsi 2005-ji il iyun ayının 3-də yürüşün keçirilməsi üçün ijazə verмədi. Bu jür qərarın qəbul edilməsi üçün bəhanə Yol hərəkəti qaydalarının 65(a) maddəsinə əsəsən təşkilatçılar tərəfindən «yol hərəkətinin təşkili üçün planın» təqdim edilməməsi oldu. Yürüş təşkilatçıları qeyd edirdilər ki, onlardan heç vaxt bu jür sənədin təqdim olunması tələb edilməmişdir.

2005-ji il iyun ayının 9-da şəhər Meri, Tomaş Bonçkovski, Robert Bedron, Kşistav Klişinski, İnqa Kostceva və Tomaş Şipula tərəfindən təşki olunajaq mitinqin qadağan edilməsi haqqında qərar verdi. Meri öz qərarını 1990-jı ildə qəbul edilmiş yığınjaqlar haqqında Aktın müddəaları ilə əsaslandırırdı. Bu sənədə görə mitinq və yürüşlər, avtomobillərin hərəkəti üçün nəzərdə tutulmuş, yollardan uzaqda olan yerlərdə keçirilməlidir, bundan əlavə və bu jür yollardan istifadə edərkən çətinliklər yaratmamaqdan ötrü daha jiddi tədbirlər görülməlidir.

Həmin gün qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyə son qoyulması tələbi ilə mitinq keçirilməsinə razılıq verilmişdir. Bu jür razılıq, «Partnyorluq (qomoseksual) təbliğatına qarşı», Allaha və təbiət qanunlarına hörmət edən xristianlar –ali təbəqəyə malik vətəndaşlardır» və «Homoseksual jütlüklər tərəfindən uşaqların övladlığa götürülməsinə qarşı» şüarlarından ibarət olan müxtəlif mitinqlərin keçirilməsi üçün verilmişdi.

3 iyun qərarına baxmayaraq, 11 iyunda (şikayətçilər tərəfindən təşkil olunmuş) yürüş baş tutdu. Yürüşdə 3000 nəfərə yaxın adam iştirak edirdi, polis qüvvələri mitinq iştirakçılarını mühafizə edirdi. Digər təşkilatların ijazəli mitinqləri də həmin gün keçirilrdi.

17 iyun və 22 avqustda Apellyasiya instansiyası tərəfindən 3 və 9 iyun qərarlarını kifayət qədər əsaslandırılmadığına görə ləğv edərək onları qanusuz elan etdi. 17 iyun və 22 avqust qərarları şikayətçilərin nümayişin keçirlməsi üçün planlaşdırdıqları tarixdən sonra elan edilmişdi.

2006-jı il yanvar aynın 18-də Konstitusiya məhkəməsi Ombudsman tərəfindən təqdim edilmiş mürajiətə baxdı. Mürajiətdə Yol hərəkəti qaydalarının bəzi müddəalarının Konstitusiyaya uyğun olub-olmamasını müəyyən etmək xahiş olunurdu. Mürajiətə baxaraq Konstitusiya məhkəməsi belə bir qərar qəbul etdi ki, Yol hərəkəti qaydalarının mürajiətdə qeyd olunan müddəaları sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında konstitusion təminatlara uyğun gəlmir.

Şikayəm

Şikayətçilər qeyd edirdilər ki, Milli qanunverijiliyin bu jür tətbiqi nətijəsində onların dinj toplaşmaq azadlığı pozulmuşdur. Eyni zamanda qeyd olunurdu ki, nümayişin planlaşdırılan tarixinə qədər onların hər-hansı bir prosedurdan istifadə edərək son qərarı almaq imkanları olmamışdır. Onlar məhkəmənin nəzərinə belə bir faktı da çatdırırdılar ki, onlara qarşı ayrı-seçkiliyə yol verilmişdir. Belə ki, onlara nümayiş keçirilməsi üçün ijazə verilməmişdir, digər təşkilatlar isə nümayiş keçirmək üçün razılıq almağa müvəffəq olmuşlar. Şikayətçilər öz tələblərində Konvensiyanın 11-ji maddəsi ilə əlaqədar, 13 və 14 –jü maddələrə əsaslanırdılar.

Avropa Məhkəməsinin Qərarı

Maddə 11

Məhkəmə bir daha qeyd etdi ki, O plyuralizm və tolerantlığa xüsüsi diqqət yetirir. Plyuralizm mədəni ənənələrdə, etnik və mədəni birliklərdə, dini etiqadlarda, bədii, ədəbi və sosial-iqtisadi ideya və konsepsiayalarda fərqlərin və dəyişikliklərin qəbul edilməsinə və onlara hörmət edilməsinə əsaslanır. Müxtəlif mənafe birliklərinə mənsub olan insan və qrupların qarşılıqlı əlaqəsinin harmonizasiyası cəmiyyətdə Sosial bütövlüyün əldə edilməsi üçün çox vajib şərt hesab edilirdi.Təbiidir ki, sağlam vətəndaş cəmiyyətinin mövjud olduğu yerlərdə, vətəndaşların demokratik proseslərə jəlb edilmə prosesi əsas etibarı ilə, onların ümümi məqsədlərə kollektiv şəkildə nail olmasına imkan yaradan toplantılarda iştirakı vasitəsi ilə həyata keçirilir. Dövlətin əsəas pozitiv öhdəliklərindən biri də sərbəst toplaşmaq azadlığına hörmət edilməsi və onun həqiqətən də səmərəli şəkildə təmin edilməsindən ibarətdir. Vətəndaşların qeyri-populyar baxışları və azlıqlara münasibətdə bu öhdəliyin təmin edilməsi xüsusilə mühümdür. Çünki bu jür hüquqlarının məhududlaşdırılması ehtimalı daha böyükdür.

Məhkəmə müəyyən etdi ki, nümayiş planlaşdırılmış müddətdə həyata keçirilmişdir. Lakin, şikayətçilər istənilən vaxt rəsmi qadağanın qüvvəyə minməsi ilə risk edirdilər. Məhkəmə müəyyən etdi ki, Milli məhkəmə şikayətçilərin ijazə verilməmiş tədbirlərdə iştirak etməsinə mane olmağı çalışmışdır. Bu qərarını məhkəmə onunla əsaslandırırdı ki, iştirakçıların, nümayiş keçirilməsi əleyhdarları tərəfindən edilən təjavüzkar hərəkətlərindən mühafizə edilməsinə təminatları yoxdur.

Bu vəziyyətin şikəyətçilərə təqdim edilmiş hüquqi müdafiə vasitələri ilə aradan qaldırılması mümkün deyildi, ona görə ki, qərar tədbirin planlaşdırılmış tarixindən sonra çıxarılmışdı.

Bununla əlaqadar olaraq Məhkəmə belə bir nətijəyə gəlmişdir ki, şikayətçilərin, Konvensiyanın 11-j maddəsi ilə təminat verilən, hüquqlarına müdaxilə halları baş vermişdir. Bundan əlavə ilkin qərarı ləğv edən 17iyun və 22 avqust qərarlarında göstərilirdi ki, bu jür müdaxilələr «qanunla nəzərdə tutulmamışdır».

Bu nətijə həmçinin Konstitusiya Məhkəməsinin 18 noyabr 2006-xı il tarixli qərarı ilə də təsdiq edilirdi.

Buna görə də Məhkəmə 11-ji maddənin pozulması haqqında qərar qəbul etdi.

11-ji maddə ilə əlaqədar 13-jü maddə

Məhkəmə hesab edir ki, ijtimai çıxışlar keçirilən tədbirlərin siyasi və sosial çəkisinə əhəmiyətli dərəjədə təsir göstərir. Müəyyən sosial problem üzrə çıxışlar, müəyyən vaxt keçdikdən sonra təşkil edilərsə bu zaman bu çıxışlar sosial və siyasi debatlar üçün öz aktuallığını və əhəmiyyətini itirə bilər və bu jür çıxışların təsiri jiddi şəkildə azala bilər. Ehtiyaj olunan vaxtlarda toplantıların keçirlməsinə razılıq verilməməsi sərbəst toplaşmaq azadlığının mənasını heçə endirir. Buna görə də hüquqi müdafiə vasitələrini o zaman səmərəli hesab etmək olar ki, tədbirin planlaşdırılan tarixinə qədər məhkəmə qərarını almaq mümkün olsun.

Təşkilatçılar hakimiyyət orqanlarına planlaşdırılan aksiya haqqında əvvəljədən (2005-ji il may ayının 12-də yürüş iyun ayının 3-də isə mitinq haqqında) xəbərdarlaq etmişdilər: sərbəst toplaşmaq haqqında Aktın 7-ji hissəsinə müvafiq olaraq nümayişlərinin keçirilməsi haqqında mürajiət tədbirin planlaşdırılan tarixindən 30 gündən əvvəl

olmayaraq və azı 3 gün qalmış xəbərdarlaq edilməlidir. Hakimiyyət orqanları nümayişin başlanmasından əvvəl qəti qərar qəbul etməlidirlər.

Məhkəmə hesab edir ki, mövjud huquq müdafiə vasitələri, şikayətçilərə sonradan adekvat kompensasiya təqdim edə bilmir. Məhkəmə qərara aldı ki, bu səbəblərə görə şikayətçilər səmərəli hüquq müdafiə vasitələrindən məhrum olmuşlar. Buna gəörə də Dövlət tərəfindən Konvensiayanın 11-ji maddəsi ilə əlaqadar 13-jü maddə pozulmuşdur.

11-ji maddə ilə bağlı 14-jü maddə

Məhkəmə göstərdi ki, əvvəlki qərarlar aşkar şəkildə diskriminasiya məzmunlu deyil, çünki onlar əsasən nümayişin texniki aspektlərinə yönəlmişdir.

Yürüşün keçirilməsinə razılıq verilməsindən imtina onunla əsaslandırılırdı ki, şikayətçi, «yol hərəkətinin təşkil edilməsi» planını təqdim etməmişdir, halbuki, digər tədbirlərin təşkilatçılarından bu jür planların təqdim edilməsi tələb olunmurdu.

Mitinqlərə gəldikdə isə, onlara, nümayişçilər arasında toqquşma riskinin olmasına görə razılıq verilməmişdir. Bu öz növbəsində hakimiyyət orqanlarına həmin gün əks-nümayiş keçirilməsinə razılıq verməyə mane olmamışdır.

Məhkəmə inzibati qərarda təqdim edilmiş motivlərdən başqa motivləri qiymətləndirə bilməz, lakin Məhkəmə eyni zamanda şəhər merinin müsahibəsinə də baxmaya bilməzdi. Bu müsahibəsində Mer sərbəst toplaşma azadlığı və «qomosekşualizmin təbliğatı» haqqında şəxsi fikrini ifadə edərək qeyd edirdi ki, numayişin keçirilməsinə razılıq verməyəjək.

Məhkəmə təsdiq edir ki, siyasi məruzə və debatlarda söz azadlığının məhdudlaşdırılması yalnız müstəsna hallarda mümkündür. Lakin, bu azadlığa, seçkilər yolu ilə idarəetmə postlarını tutan siyasətçilər xüsusi məsuliyyətlə yanaşmalıdırlar. Nəzərə almaq lazımdır ki, onların bu və ya digər bəyanatları, vəzifəsinə görə ona tabe olan və karyerası ondan asılı olan məmurlar tərəfindən əldə rəhbər tutmaq üçün təlimat kimi, qəbul edilə bilər.

Məhkəmə müəyyən etdi ki, nümayişin keçirilməsi üçün mürajiət haqqında şəhər Merinin adından qərar, bələdiyyə orqanları tərəfindən, Merin bu barədə oz fikrini bildirdikdən sonra qəbul edilmişdir.

Məhkəmə belə bir qərara gəlmişdir ki, böyük əminliklə hesab etmək olar ki, şəhər Merinin fikri qərarın qəbul edilməsi prosesinə təsir göstərmişdir və nətijədə, şikayətçilərin sərbəst toplaşmaq azadlığı pozulmuş və onlara qarşı ayrı-seçkilik edilmişdir.

Məhəkəmə 11 –ji maddə ilə əlaqədar 14-jü maddənin pozulmasını müəyyən etdi.

SƏNƏD NÜMUNƏLƏRİ

Əlavə 1

Xəbərdarlıq məktubunun nümunəvi forması

_____*İcra hakimiyyəminə*
(rayon, şəhər)

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 49-cu maddəsinə və Sərbəst toplaşma azadlığı haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 5-ci maddəsinə uyğun olaraq sərbəst toplaşma azadlığı hüququmuzdan istifadə edərək toplantı keçirməklə bağlı xəbərdarlıq edirik.
Toplantı ilə bağlı aşağıdakı məlumatları təqdim edirik:

Toplanmının (adı) forması: _____
(yığınjaq, mitinq, nümayiş, küçə yürüşü, piket)

Toplanmının məqsədi: _____
_____

Toplanmının keçirilmə yeri və vaxmı:
_____
(küçə, meydan, yürüşün marşurutu vəs. və keçirilmə

_____
vaxtı və intervalı)

İşmirakçıların məxmini sayı:
_____

Toplanmının məşkilamçısı (məşkilamçıları):
_____

Xəbərdarlığın məqdim edildiyi marix:_____

Təşkilamçıların əlaqə melefonları və ya ünvanı:
_____

İmzalar: _____
_____
_____

Qeyd: Sərbəst toplaşma azadlığı haqqında qanunun 5-ji maddəsində göstərilən tələblərə əməl etməklə xəbərdarlıq məktubu başqa formalarda da tərtib oluna bilər

Əlavə 2

*Nümayişin (mitinqin) müşahidə kartı**

Müşahidə Yeri _____

Müşahidənin başlanma vaxtı _____

Müşahidənin qurtarma vaxtı _____

Müşahidəcinin adı, soyadı _____

_____

A. Müşahidəçilər

Müşahidə elementləri	***Vaxm həddi***
1. Nümayişçilərin təxmini sayı _____	
2. Nümayişçilər*:* a. Bir yerdə dayanıb …….. b. Hərəkət edirlər *(Yürüşün marşrutunu təsvir edin)* _____ _____ _____	……

_____	
3. Nümayişçilər***:*** a. Yalnız səkidə, yaxud piyada hərəkəti üçün nəzərdə tutlmuş yerlərdə dayanmışlar. ……. b. Küçənin hərəkət hissəsini tuturlar …… c. Küçənin səki hissəsi və hərəkət hissəsini tuturlar	…… ……
4. Nümayişçilər arasında sifəti bağlı şəxslər var. Bəli Xeyr a. Neçə nəfər sifəti bağlı şəxslərə rast gəlmisən _____ _____ _____ _____ b. Onlar sifətlərini nə ilə bağlamışlar (təsvir et) _____ _____ _____	
5. Nümayişçilər arasında təhlükəli alətlərə malik şəxslər var Bəli Xeyr *(bu alətin nə alət olduğunu təsvir et, bu alətlərə malik neçə nəfəri müşahidə etmisən)* _____ _____ _____	
6. Nümayişçilər arasında nümayişə rəhbərlik edən və açıq-aşkar fərqlənən liderlər var Bəli Xeyr Belə şəxslər neçə nəfərdir? _____ _____ _____ _____	
7. Liderlərin hərəkətlərini təsvir et *(onlar tərəfindən hansı şüarlar, çağırışlar səsləndirilir, nümayişçilər*	

zorakılığa dəvət edilir, yaxud əksinə, nümayişə dinc xarakter verməyə çalışırlar.) _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____	
8. nümayişçilərin ***nizam-intizam qaydalarına əməl olunmasını təmin edən xüsusi xidməti mövcuddur.*** *(bu xidmət necə təşkil edilib)* Bəli Xeyr _____ _____ _____ a. sərəncam verənlərin sayı nə qədərdir. _____	
9. nizam-intizam qaydalarına əməl olunmasını təmin edən xüsusi xidmətin hərəkətlərini təsvir et. *(xuliqanları nümayişə buraxmır, polis ilə danışıqlar aparır, polisləri provokasiyalara təhrik edirlər və s.)* _____ _____ _____	
10. Nümayişçilərin əllərində transparantlar varmı, transparantlar nə üzərində yazılıb Bəli Xeyr _____ _____ _____	
11. Nümayişçilər hansı şüarları səsləndirirlər (*daha çox görünən və səsləndirilən şüarlardan bir neçəsini misal gətirin)* _____ _____ _____ _____ _____	
12. Nümayiş iştirakçılarının hərəkətlərini təsvir et. *(güc tətbiq edirlərmi, daş və digər əşyalardan istifadə edirlərmi, əmlakı dağıdırlar, yandırırlar, polisləri provokasiyalara təhrik edirlər və s.)* _____ _____	

_____ _____ _____	
13. Aqressiv hərəkətləri necə qiymətləndirirsən ? *(*Nümayişçilər *arasında xuliqanlar, provokatorlar varmı, niyə belə düşünürsən)* _____ _____ _____ _____	
14. Şəhər hakimiyyəti nümayəndələrinə rast gəlmisənsə onların hərəkətlərini təsvir et. (*Hansı əlamətlərinə görə onları tanımaq olar ?)* _____ _____ _____ _____ _____	
15. Nümayişə və nümayişçilərə aid olan digər qeydlər, müşahidələr, qiymətləndirmələr. _____ _____ _____ _____ _____ _____	

B. Nümayişi mühafizə edən Polis qüvvələri

Müşahidə elementləri	***Vaxm həddi və yer***
1. Polis qüvvələrinin təxmini sayı _____	
2. Polis qüvvələrinin təchizatını təsvir et *(Qalxanlar, dəbilqələr, silahlar – qısalüləli, uzunlüləli, dəyənəklər- hücum üçün, adi, "Tonfa" tipli, zirehli köynəklər və.s* _____ _____ _____ _____ _____	

3. Polis qüvvələri ilə nümayişçilərin arasında olan məsafə nə qədərdir ? _____ _____ _____ _____	
4. Polis qüvvələrinin davranışı. a.yürüş marşrutu boyunca dayanıblar …….. b. ***nümayişçilər ilə birlikdə hərəkət edirlər (***addımla müşayiət) c. ***nümayişə kənar şəxsləri buraxmırlar*** _____ ***5. Polis qüvvələrinin, nümayişçilərin təhrikedici yaxud zorakı hərəkətlərinə qarşı reaksiyası :*** a. Heç bir reaksiya yoxdur. ……... b. Dəyənəklə qalxana zərbə endirirlər …….. c. özlərini qoruyurlar - passiv müdafiə olunurlar ……... d. Dəyənəkdən istifadə edirlər ……... e. təhrikçiləri həbs edirlər f. digər məcburedici tədbirlər tətbiq edirlər (hansı tədbirlər?) _____ _____ _____ _____ g. qaçirlar	…… _____ …… …… ……

	…… ……
6. Nümayişçilər arasında, yaxud onların yaxınlığında "kəşfiyyatçılar"- a rast gəlmisənmi, (*onların hərəkətlərini təsvir et , onları necə tanıdın?)* Bəli xeyr _____ _____ _____ _____ _____ _____	
7. Rəislərin hərəkətlərini təsvir et *(hansı əmrləri verirlər, radiotelefonla nə danışırlar və s.)* _____ _____ _____ _____	
8. digər müşahidələr, qeydlər, qiymətləndirmələr. _____ _____ _____ _____ _____	

C. Polis qüvvələri – Nizami hissələr.

Müşahidə elementləri	
1. Nizami hissələr yürüş keçirilən küçələrdən hansı məsafədə yerləşdirilmişdir (*yerləşdirmə nöqtələrini təsvir et, nümayişçilər onları görə bilirmi)* _____ _____ _____ _____	
2. Polis qüvvələrinin təxmini sayı (hansı avtomaşınlar var və onların sayı, bir maşında neçə nəfər yerləşə bilər) _____ _____	

_____ _____ _____	
3. Nizami hissələr məcburedici tədbirlər tətbiq edirlərsə bu zaman komandirlər hansı əmrləri verirlər.(bu əmrləri eşitmisənmi) a. komandir nümayişçiləri qanuna riayət etməyə çağırır bəli xeyr bu çağırış necə səsləndirilir – çağırışın məzmununu təsvir et._____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ b. ***məcburedici tədbirlər görülməsi haqqında əmr verirlər*** bəli ***xeyr*** bu əmr necə səslənirdi _____ _____ _____	
4. Nümayişçilərin özlərini qanunauyğun aparması çağırışı ilə güj məmbiq edilməsi əmri arasında vaxm nə qədər çəkdi ? _____ _____ _____ _____ _____ _____	
5. Nizami hissələr mərəfindən hansı məjburediji mədbirlər məmbiq edilmişdir – mədbirləri məmbiq edilmə ardıjıllığı ilə qeyd em _____ _____ _____ _____ ***6. Nümayişin gedişində məjburediji mədbirlər məmbiq edilməzdən əvvəl yaranmış vəziyyəmi məsvir em*** _____ _____	

_____	
7. Güj hər dəfə kомandirin əмri ilə məmbiq edilirdiмi Bəli xeyr Bu əмrlər nejə səslənirdi? _____ _____ _____ _____	
8. Nizaмi hissələr mərəfindən odlu silah məmbiq edilмişdirмi ? ***Bəli xeyr*** _____ _____ _____ _____ _____	
9. Nümayişçilərə qarşı odlu silah məmbiq edilməмişdən əvvəl, onların özlərini qanunauyğun surəmdə aparмaları haqqında çağırışlar və silah məmbiq edilə bəiljəyi haqqında xəbərdarlıq çağrışları eşimмisənмi? ***Bəli xeyr*** ***Bu çağırışlar nejə səslənirdi ?***_____ _____ _____ _ _____ _____ _____	
10. Odlu silahların məmbiq edilməsi haqqında əмri eşimмisənмi ***Bəli xeyr*** ***Bu əмr nejə səslənirdi?*** _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ ***10.1. Xəbərdarlıq aməşləri haqqında əмr verildiмi?***	

Bəli xeyr _____ _____ _____ _____ _____	
11. Polis qüvvələri mərəfindən nümayişçilərə silah məmbiq edilməsindən əvvəl yaranmış vəziyyəmi məsvir em _____ _____ _____	
12. Müşahidə zamanı polis qüvvələri mərəfindən nümayişçilərin nejə həbs edilməsini gördünmü? ***Bəli xeyr*** ***Neçə nəfər nümayişçinin həbs olunmasını görmüsən?*** _____ _____ _____ _____	
13. Nümayişçilərin həbs edilmə şəraimini məsvir em. *(hər bir həbs emmə halını ayrıja qeyd em və bu halları ardıjıl olaraq nömrə ilə qeyd em)* _____ _____ _____	

**** Polşanın İnsan Hüquqları üzrə Helsinki Fondu mərəfindən hazırlanmışdır***